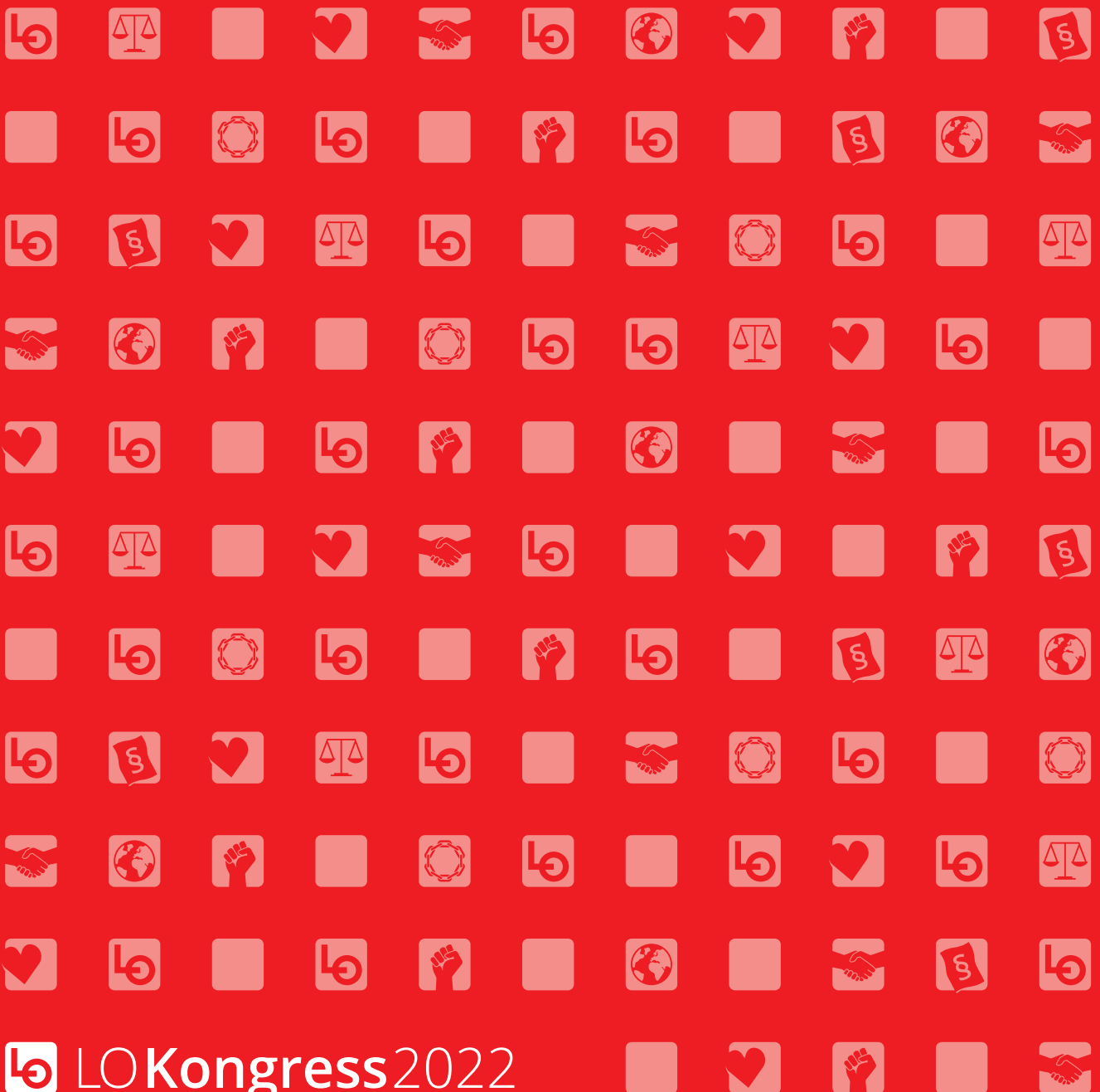

LOs 35. ordinære kongress, Oslo Kongressenter Folkets Hus
30. mai til 3. juni 2022

Dagsorden pkt. 8 Del 3

LOs handlingsprogram

Sekretariatets innstilling

Dagsorden pkt. 8 Del 3

LOs handlingsprogram

Sekretariatets innstilling

Innhold

1		
2	1. Det store bildet	5
3	2. Å lære	8
4	2.1 Barnehage	9
5	2.2 Grunnskolen og SFO	9
6	2.3 Videregående opplæring, fag- og yrkesopplæring	10
7	2.4 Universitets- og høyskoleutdanning	10
8	2.5 Fagskole	11
9	2.6 Elev-, lærling- og studentvelferd	11
10	2.7 Læring i arbeidslivet	12
11	3. Å skape	13
12	3.1 Økonomisk styring	13
13	3.2 Partssamarbeid og kompetanse	13
14	3.3 En aktiv arbeidsmarkeds- og kompetansepolitikk	14
15	3.4 En åpen økonomi	14
16	3.5 EU og EØS	15
17	3.6 Forskning og utvikling	16
18	3.7 Lavutslippssamfunnet	16
19	3.8 En aktiv næringspolitikk	17
20	3.9 Produksjon	18
21	3.10 Statlig eierskap	19
22	3.11 Infrastruktur	19
23	3.12 Kultur, idrett og media	20
24	4. Å jobbe	22
25	4.1 Tariffpolitikk og faglige rettigheter	22
26	4.2 Arbeidsliv under press	22
27	4.3 Bemanningsbransjen	24
28	4.4 Arbeidsmiljø	24
29	4.5 Arbeidstid	25
30	4.6 Likestilling og likelønn	27
31	4.7 Kønns- og seksualitetsmangfold	28
32	5. Å dele	29
33	5.1 Fordeling gjennom lønn	29
34	5.2 Fordeling gjennom skatt	30
35	5.3 Fordeling gjennom overføringer og offentlig tjenesteyting	30

36	6. Å ta vare på	31
37	6.1 En sterk velferdsstat	31
38	6.2 Velferd, ikke marked	31
39	6.3 Trygder, pensjoner og sosialhjelp	32
40	6.4 Bolig	33
41	6.5 Trygghet i hverdagen	33
42	6.6 Kamp mot høyreekstremisme	34
43	6.7 Innvandring, flyktninger og integrering	35
44	7. Å mestre internasjonaliseringen	36
45	7.1 FNs bærekraftsmål	36
46	7.2 Demokratibyggning og anstendig arbeid	37
47	7.3 Forsvars- og sikkerhetspolitikk	38
48	7.4 Internasjonalt faglig samarbeid	39

1. Det store bildet

50 Norge er for de aller fleste av oss et godt samfunn å bo i. Et tilnærmet gratis helsevesen,
51 gratis skole og et godt utviklet sosialt sikkerhetsnett har bidratt til et samfunn som sikrer at
52 man blir tatt vare på dersom det skjer noe uforutsett i livet. En sterk arbeidsmiljølovgivning,
53 kombinert med sterke, ansvarlige fagforeninger og et regulert arbeidsliv, sikrer et trygt og
54 bærekraftig arbeidsliv. Et velfungerende demokrati der beslutninger fattes i fellesskap, og
55 der sivile organisasjoner og fri presse spiller en viktig rolle, er avgjørende for det enkelte
56 menneskes frihet. Vi har tilgang til ren natur der vi bor, det er lite kriminalitet og
57 konfliktnivået i samfunnet er lavt. Kvinner og menn er mer likestilt enn noen gang tidligere,
58 og alle kan delta på samfunnsarenaene uansett kjønn. Små forskjeller og et samfunn der
59 mennesker møtes på felles arenaer bidrar til trygghet og tillit. Det skaper et «vi», uten å gå
60 på bekostning av «jeg». Kombinasjonen av en sterk velferdsstat og en forholdsvis jevnt
61 fordelt privat velstand sikrer en god balanse mellom individuell frihet og trygghet i
62 fellesskapet.

63 Den norske modellen har gitt høy økonomisk vekst og fordelt velstanden jevnt. Modellen
64 står seg således både økonomisk og sosialt. Kjernen i den norske samfunnsmodellen ligger
65 i arbeidslivet, der velorganisert arbeidsliv og trepartssamarbeid er det mest grunnleggende
66 særtrekket. Lønnsdannelsen og sentrale deler av den økonomiske politikken hviler på at vi
67 har organiserte parter i arbeidslivet. Høy organisasjonsgrad letter koordineringen og gir en
68 lønnsdannelse som gjør det mulig å holde høy sysselsetting og lav ledighet.

69 Den norske modellen møtes med interesse blant samfunnsbyggere i andre deler av
70 verden. Modellen har skapt høy sysselsetting, god omstillingsevne og et lærende arbeidsliv.
71 Dette samfunnet har ikke kommet av seg selv. Organiserte interessefellesskap har bidratt
72 til å bygge ut det norske demokratiet og den norske velferdsstaten. Ikke minst har
73 arbeiderbevegelsen spilt en viktig rolle for å sikre demokrati, organisert arbeidsliv,
74 økonomisk vekst, likestilling, jevn fordeling og trygghet for innbyggerne. Det fagligpolitiske
75 samarbeidet mellom LO og Arbeiderpartiet har vært avgjørende for at våre verdier har fått
76 prege det norske samfunnet, og vil også være det i framtiden. Det er viktig med et godt
77 samarbeid med politiske partier og organisasjoner som deler LOs ideologi og verdier.
78 Norge er i dag et eksempel på at jevn fordeling ikke står i veien for økonomisk vekst, men
79 snarere er en forutsetning for den.

80 **LO ønsker å videreføre og styrke disse trekkene ved det norske samfunnet. Samtidig**
81 **står vi overfor viktige utfordringer:**

- 82 ■ De økonomiske forskjellene vokser, andelen fattige er økende.
- 83 ■ Flere unge og personer med funksjonshindringer sliter med å få innpass og fotfeste i
84 arbeidsmarkedet. Personer uten fullført videregående opplæring står særlig svakt. Mange
85 arbeidstakere sliter med å bli værende i arbeidslivet til pensjonsalder.
- 86 ■ Kvinner har fremdeles en systematisk svakere arbeidslivstilknytning enn menn, både i
87 form av andelen i jobb og andelen som jobber deltid. Kvinner står generelt i en svakere
88 økonomisk posisjon, og er overrepresentert i midlertidige stillinger og i lavlønnsyrker.
89 Samtidig tar kvinner en større del av de ubetalte omsorgsoppgavene.
- 90 ■ Arbeidslivet er i endring gjennom nye kontraktsformer og nye former for
91 bedriftsorganisering. Dette skaper et løsarbeidersamfunn der faste ansettelser ikke lenger
92 er normalen, og der makt flyttes fra arbeidstakere til arbeidsgiver. Det kan svekke vilkårene
93 for investering i kunnskap og kompetanse. Omgåelser av lov- og avtaleverk, økt bruk av
94 innleie og bemanningsbyråer, og mer sosial dumping og arbeidslivskriminalitet er en del av
95 dette bildet. Organisasjonsgraden har vært stabil i Norge de siste ti årene, men er fallende
96 internasjonalt, noe som påvirker samfunnsutviklingen i negativ retning.
- 97 ■ Innen offentlig sektor har et økende innslag av bedriftsøkonomiske styringsmodeller
98 undergravd politisk styring og tilliten til de ansattes faglighet og kompetanse. Resultatet er
99 at de ansattes innflytelse og tilbudet til brukerne svekkes.
- 100 ■ Økende flyt av arbeidskraft og tjenester i kombinasjon med konkurranseutsetting og
101 privatisering fører til et voksende lavlønnspolproblem. Det gjelder særlig innen
102 tjenestesektoren.
- 103 ■ Pensjonsreformen og senere endringer kan vise seg å gi en total pensjon som ikke sikrer
104 en pensjon å leve av for dagens unge, uføretrygdede, de som mister jobben i en AFP-
105 bedrift før fylte 62 år og de som må gi seg tidlig i arbeidslivet.
- 106 ■ Fellesskapet, representert ved stat og kommune, møter krav om å levere flere og bedre
107 velferdstjenester uten at innbyggerne skal betale mer over skatteseddelen. Dette utnyttes
108 av høyrekreftene til å undergrave fellesskapsløsningene.
- 109 ■ Raske teknologiske endringer gir økte muligheter for velstand og en forbedret
110 arbeidssituasjon, men øker samtidig risikoen for at flere ikke vil greie å ta del i arbeidslivet.
111 Utfordringen blir å sikre relevant og god kompetanse i hele bredden av arbeidsstyrken.
- 112 ■ Menneskeskapte klimaendringer er en av vår tids store utfordringer.
113 Klimagassutslippene må reduseres kraftig lokalt og globalt, i tråd med målene i Paris-
114 avtalen.
- 115 ■ Internasjonaliseringen av finansmarkedene, utstrakt skatteplanlegging og kompliserte
116 eierstrukturer fører til at eierskap blir mer usynlig for de ansatte og at store overskudd
117 ender opp i skatteparadiser. På denne måten unndrar storselskaper seg ansvaret overfor
118 fellesskapet og undergraver velferden.
- 119 ■ Tiltagende ulikhet i fordelingen av makt og penger bidrar til politisk polarisering og
120 økende oppslutning om høyreekstreme grupper. Dette truer med å undergrave det åpne
121 og demokratiske samfunnet, og utgjør en direkte trussel mot arbeiderbevegelsen og våre
122 idealer.

123 For LO er det et hovedmål å arbeide for en utvikling som går i motsatt retning: Større
124 trygghet i arbeidslivet, jevnere fordeling, økt likestilling og en sterkere fellesfinansiert
125 velferdsstat. Et godt arbeidsliv og arbeid til alle må være det overordnede målet for
126 politikken.

127 Et velorganisert arbeidsliv med høy organisasjonsgrad er det viktigste premisset for et
128 samfunn preget av rettferdig fordeling, demokrati og økonomisk og politisk stabilitet.
129 Endringene i arbeidsmarkedet kan over tid svekke oppslutningen om det organiserte
130 arbeidslivet, og derigjennom undergrave den norske modellen. Rekruttering av
131 medlemmer er en sentral oppgave for LO-forbundene, men det er også et felles politisk
132 ansvar å legge til rette for økende organisasjonsgrad. Sterkere tilknytning til arbeidslivet for
133 den enkelte arbeidstaker, beskyttelse av faglige rettigheter og styrking av de tillitsvalgtes
134 rolle på den enkelte arbeidsplass er virkemidler som kan øke organisasjonsgraden.
135 Økonomiske insentiver vil også spille en rolle. LO har gjennom sin historie vært driver for
136 utviklingen av det norske demokratiet og det norske velferdssamfunnet. Vår styrke
137 gjennom antall, representativitet og vilje og evne til å vise samfunnsansvar har gitt oss
138 betydelig innflytelse. Det er en arv og et ansvar vi skal bygge videre på også i framtiden.

2. Å lære

140 Hvordan vi organiserer læring og kompetanseutvikling er nøkkelmekanismer i samfunnet.
141 Det dreier seg om utdanningsinstitusjoner og samspillet mellom jobb, privatliv, politikk og
142 organisasjoner. Kunnskap til få gir maktkonsentrasjon. Kunnskap til alle gir frihet. LO har
143 vært en sentral pådriver for den utdanningsrevolusjonen vi har sett de siste 40-50 årene.

144 Lik rett til utdanning og livslang læring i hele landet er grunnleggende for den enkeltes
145 mulighet til personlig utvikling og samfunnsdeltakelse. Riktig kompetanse og gode
146 kunnskaper i alle ledd er et viktig konkurransefortrinn for norsk næringsliv og det sikrer
147 kvalitet på produkter og tjenester både i privat og offentlig sektor. En godt utdannet
148 befolkning med god grunnkompetanse, herunder digitale ferdigheter, er viktig for et
149 velferdssamfunn med små forskjeller. En offentlig fellesskole som legger til rette for
150 mestring, medbestemmelse og utvikling av hele mennesket er viktig for psykisk helse, for å
151 motvirke utenforskap og ulikhet, og er en bærebjelke i den norske modellen. Fellesskolen
152 er en viktig arena for utvikling av samarbeidsferdigheter og tillit. Læreren må få nok tid til
153 elevene, og alle ansatte rundt elevene må ha gode muligheter til å utvikle sin kompetanse.
154 LO er kritisk til framvekst av kommersielle aktører i barnehage og utdanningssystem.

155 Skillet mellom førstegangsutdanning, etter- og videreutdanning og realkompetansebygging
156 er blitt mindre tydelig. Grunnopplæringen kan i større grad betraktes som en forberedelse
157 til den livslange læringen som starter for fullt i arbeidslivet. Fagskole-, universitets- og
158 høyskolesektoren bør få en større rolle i å tilby etter- og videreutdanning tilpasset et
159 arbeidsliv i rask endring og en mer mangfoldig befolkning. Overgangsmulighetene
160 gjennom hele utdanningssystemet må styrkes. De ideelle studieforbundene er viktige for
161 voksnes læring med både formelle og ikke-formelle tilbud innen kulturfag,
162 tradisjonshåndverk og fag- og yrkesopplæring tilrettelagt for voksne.

163 LO vil ha et utdanningssystem under demokratisk kontroll, som sikrer at den enkelte får
164 realisert sine evner og anlegg, og der alle gis muligheter til læring uavhengig av bakgrunn.
165 Utdanning skal være et offentlig ansvar, gratis og tilgjengelig for alle. Alle må få reelle og
166 likeverdige tilbud i hele utdanningsløpet. Frafallet i utdanningssystemet må forebygges.
167 Alle ledd i karriereveiledningen må styrkes. Norge trenger en kompetansereform som
168 motvirker ulikhet og som sikrer alle reelle muligheter for livslang læring som kvalifiserer til
169 et arbeidsliv i endring. Praksis og erfaringsbasert lærdom må få sterkere plass i
170 utdanningsløpet. Den yrkesfaglige utdanningsretningen må styrkes fra fellesskolen til
171 høyere yrkesfaglige utdanningstilbud.

172 **LO vil:**

- 173 • Arbeide mot privatisering og konkurranseutsetting i utdanningssektoren i Norge.
- 174 • At alle skal ha gode betingelser for livslang læring og rett til etter- og videreutdanning
175 uavhengig av utdanningsnivå, sosial og økonomisk bakgrunn og innenfor økonomiske
176 rammer som gi den enkelte reell mulighet til å delta.
- 177 • At den yrkesfaglige utdanningsretningen, fra grunnskolen via videregående til høyere
178 yrkesfaglig utdanning styrkes og anerkjennes.

179 **2.1 Barnehage**

180 Barnehagen er en av de viktigste grunnpilarene i den norske velferdsstaten.
181 Barnehagetilbud til alle er viktig for å styrke barns utvikling og læring, og motvirke sosiale
182 forskjeller. Deltakelse er ikke minst viktig for utvikling av språkferdigheter. Barnehagen skal
183 være en arena for barns utvikling som gir trygge rammer. Det må være nok ansatte med
184 tverrfaglig kompetanse som legger til rette for barns frie spontane lek, læring og
185 sosialisering gjennom hele dagen. Mobbing må forebygges og stoppes.

186 LO er kritisk til at om lag halvparten av alle barnehageplasser er drevet av private aktører,
187 og at markedsandelen til de store kommersielle barnehagekjedene har blitt stadig større.
188 Dette svekker muligheten til langsiktig politisk arbeid. Lønnsomheten i barnehagesektoren
189 er langt høyere enn det som ellers er vanlig i privat sektor. LO ønsker at offentlige midler
190 kun skal gå til barnehagedrift, og ikke ende opp som overskudd i kommersielle selskaper.
191 Flere barnehager bør drives i offentlig regi og av ideelle.

192 **LO vil:**

- 193 • Styrke kvaliteten i barnehagene.
- 194 • Sikre lave priser for alle gjennom redusert makspris.
- 195 • At offentlig finansiering går til barnehagedrift og ikke til privat profit.

196 **2.2 Grunnskolen og SFO**

197 Skolen skal være inkluderende og bidra til utjevning og utvikling av selvstendige, kreative
198 og reflekterte individer. Alle elever skal bli sett og fulgt opp ut fra de forutsetningene de
199 har. Fellesskolen er en viktig arena for å utvikle samarbeidsferdigheter og tillit. Det er
200 læreren og de andre ansatte rundt elevene som er den viktigste ressursen i skolen. For å
201 sikre at grunnskolen skal være en skole for alle, er det viktig å sikre tverrfaglig og
202 sosialfaglig kompetanse. LO vil arbeide for en helhetlig skoledag, med gratis måltid,
203 leksehjelp og fysisk aktivitet.

204 På veien til en helhetlig skoledag er SFO/Aktivitetskolen en viktig del av mange barns
205 hverdag, og en arena hvor læring skjer gjennom lek og sosialisering på barnas premisser.
206 Det er behov for en SFO-reform som styrker kvaliteten og lovfester retten til SFO. Den
207 nasjonale rammeplanen for SFO må realiseres, og det må sikres god nok bemanning til
208 forsvarlig drift. SFO skal være et tilbud som drives i offentlig regi, og som en helhetlig del av
209 skoletilbudet. Foreldrebetalingen må reduseres, og SFO må på sikt bli gratis.

210 Grunnskolen må gi barn og unge et tilbud tilpasset den enkelte elev, slik at elevene får
211 mulighet til å utvikle sine evner og potensial i tråd med barnas egne forutsetninger. Det må
212 gis rom for morsmålsopplæring for elever med andre morsmål enn norsk, og urfolk og
213 nasjonale minoriteter må ivaretas gjennom et godt opplæringstilbud i eget språk og egen
214 kultur. Barn med særskilte behov må ha tilstrekkelige ressurser både på skolen og i SFO-
215 tiden.

216 Skolen må på en balansert måte forberede seg og rette seg mot både det
217 studieforberedende og yrkesfaglige i videregående opplæring. Kreativ og praktisk
218 kompetanse har en viktig rolle i barns utvikling, og prioritering av denne er nødvendig for å
219 fange opp alle elevgrupper. Kompetansen kommer også til å ha stor betydning for
220 framtidens arbeidsliv, næringsliv og samfunnsliv. LO vil derfor arbeide for å styrke de
221 praktiske og estetiske fagene.

222 Gjennom tidlig innsats, styrket rådgivning og tett oppfølging på grunnskolenivå kan frafallet
223 i videregående opplæring bekjempes. Inntaket til videregående skole må ikke være rent
224 karakterbasert.

225 **LO vil:**

- 226 • At de ansatte i skolen får økt faglig frihet, blir mindre detaljstyrt og at det blir gitt tillit til
227 de ansattes utdanning og kompetanse.
- 228 • Arbeide for en mer helhetlig skoledag og en styrking av SFO, slik at den enkelte elev får
229 anledning til å utvikle alle sider ved seg selv gjennom læring, lek og sosialisering.
- 230 • At elever, lærlinger og studenter skal få kunnskap om arbeidslivet og dets organisering.

231 **2.3 Videregående opplæring, fag- og yrkesopplæring**

232 Videregående opplæring med fag- og yrkesopplæring må sikre en bred og relevant inngang
233 både til arbeidsmarkedet og videre studier som gir muligheter for å møte teknologisk
234 utvikling og ruste den enkelte for et arbeidsliv i rask endring. Mulighetene til å ta fagbrev
235 må gjøres tilgjengelig for flere, også de som har fullført videregående opplæring. Samtidig
236 som det legges til rette for at flere kan gjennomføre, må det sikres at fagbrevet holder et
237 høyt faglig nivå. LO vil jobbe for økt kvalitet i opplæringen i bedrift. Partene i arbeidslivet
238 har et særskilt ansvar for fag- og yrkesopplæringen. Samarbeidsrådet for yrkesopplæring
239 (SRY) må sikres stor innflytelse på utviklingen i yrkesfagene. De faglige rådene skal ha
240 avgjørende innflytelse på innholdet i Vg3-læreplanene.

241 Representantene for arbeidstakerorganisasjonene må få fullverdig styrerepresentasjon i
242 opplæringskontorenes styrer. Dimensjoneringen i videregående skole må i større grad ta
243 hensyn til muligheter for å få læreplass. Fylkeskommunen må systematisk rekruttere nye
244 lærebedrifter i samarbeid med partene i arbeidslivet gjennom Yrkesopplæringsnemnda.
245 Samfunnskontrakt for flere læreplasser må ha ressurser nasjonalt og lokalt, og det må
246 innføres krav om lærlinger i alle relevante offentlige anbud. Elever og lærlinger må få
247 samme rett til elevvelferd og forbedret rådgiving, som også motvirker kjønnsdelte
248 utdanningsvalg. Dagens fraværsgrense i videregående opplæring må endres eller fjernes.
249 Det er behov for mer praksisrettet opplæring i programfagene.

250 **LO vil:**

- 251 • At unge som velger fag- og yrkesopplæring må få læreplass i privat og offentlig sektor.
- 252 • At flere får mulighet til grunnleggende fag- og yrkesopplæring, og at mulighetene for
253 etter- og videreutdanning i eget lærefag og høyere yrkesfaglig utdanning styrkes.
- 254 • Styrke trepartssamarbeidet i fag- og yrkesopplæringen, særlig i de nye regionene.

255 **2.4 Universitets- og høyskoleutdanning**

256 Utdanning og forskning er grunnleggende for videreutvikling av demokrati og velferd. LO
257 ønsker likeverdig tilgang til høyere utdanning og at sosiale-, geografiske-, etniske- og
258 kjønnsforskjeller utjevnes i rekruttering til høyere utdanning. Overordnet styring og
259 finansiering av utdanningssektoren skal være et offentlig ansvar. Høyere utdanning må
260 ivareta både disiplin-fag, profesjonsfag og yrkesfag. Utdanningssystemet må ta hensyn til
261 endringer i samfunnet, næringslivet og offentlig sektors behov for utdanning, forskning og
262 utvikling. Profesjonsutdanningene må ha rammevilkår som sikrer forskningsbaserte,
263 yrkesrettede og praksisnære studier.

264 Midlertidighet er et stort problem i universitets- og høyskolesektoren, og må reduseres.
265 Vitenskapelig personell og ansatte ved institusjonene må gis gode arbeidsforhold med
266 faste hele stillinger. Hovedregelen må være at vitenskapelige stillinger er delt mellom
267 undervisning, forsknings- og utviklingsarbeid og formidling, slik at forskningsbasert
268 undervisning sikres. Den individuelle forskningsretten må derfor styrkes. Universitets- og
269 høyskoleutdanningens faglige innhold, kvalitet, omfang og lengde må samsvare med
270 faglige vurderinger og samfunnets behov. Det er viktig å sikre et desentralisert studietilbud.
271 Demokratiet ved universiteter og høyskoler må styrkes. Ledelsen bør velges av ansatte og
272 studenter.

273 **LO vil:**

- 274 • Arbeide for tettere samarbeid med arbeidslivet, styrket arbeidslivsrelevans i høyere
275 utdanning, og mer praksis i studiene.
- 276 • Arbeide for at ansatte ved institusjonene gis faste hele stillinger.
- 277 • At en større andel av finansieringen av forsknings- og utdanningsinstitusjonene må gis
278 som basisbevilgninger.

279 **2.5 Fagskole**

280 Fagskolen er det yrkesfaglige alternativet til universitets- og høyskoleutdanningene.
281 Fagskolen har en viktig rolle som selvstendig utdanningsvei, men også som tilbyder av
282 etter- og videreutdanningstilbud. Fagskolen må få en særskilt oppgave med å utvide den
283 digitale kompetansen hos fagarbeidere. Overgangsordningene mellom Fagskolen og
284 universitets- og høyskoleutdanningene må bedres. Dagens ubalanse i finansieringen av
285 fagskolene er ikke bærekraftig for samfunnet, næringslivet og de mange som skal velge sin
286 yrkesvei.

287 **LO vil:**

- 288 • At det utvikles fagskoletilbud på flere områder og i alle deler av landet, og at det
289 samlede tilbudet styrkes kraftig. Det må lages en opptrappingsplan for flere studenter til
290 fagskolene.
- 291 • At det lages en opprykksordning til statlige faghøyskoler etter fastsatte kriterier.
- 292 • At høyere yrkesfaglig utdanning verdsettes høyere i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk,
293 og at det åpnes for utvikling av yrkesbachelor og yrkesmaster.

294 **2.6 Elev-, lærling- og studentvelferd**

295 Gode bo og læreforhold vil bidra til at flere unge og voksne vil kunne gjennomføre og bestå
296 sin valgte utdanning. Studiefinansieringen må sikre lik rett til utdanning og bygge opp om
297 heltidsstudenten. Et godt læringsutbytte krever et helhetlig og inkluderende læringsmiljø
298 som tar hensyn til faglige, sosiale og velferdsmessige forhold. Studentenes primære
299 velferd, inkludert et trygt bomiljø, gode helse- og rådgivingstjenester, sunn mat og et
300 tilpasset barnehagetilbud, skal ivaretas av studentsamskipnadene. Det offentlige må ha en
301 offensiv politikk for utbygging av studentboliger i regi av studentsamskipnadene.

302 **LO vil:**

- 303 • Sikre likestilte tilbud innen elevvelferd mellom elever, lærekandidater og lærlinger, slik
304 som digitalt elev- og lærlingebevis.

- 305 • Arbeide for en offensiv sosial boligbygging som sikrer at studentene kan leie rimelig i
306 studietiden.
- 307 • At studiefinansieringen knyttes til grunnbeløpet i Folketrygden og økes til 2G.

308 **2.7 Læring i arbeidslivet**

309 Hele arbeidslivet er, og skal fortsatt være, preget av kunnskapsarbeidsplasser. Vi må
310 motvirke tendenser til et mer todelt arbeidsliv. Formaliserte krav til fagutdanning for
311 yrkesutøvelse bør vurderes i flere fagområder for å bidra til kvalitet i tjenester og produkter
312 og seriøsitet i arbeidslivet. Alle arbeidstakere må få tilbud om kompetanseutvikling,
313 herunder et godt desentralisert utdanningstilbud tett på det regionale og lokale
314 arbeidsmarkedet. Kontakten mellom arbeidsliv og utdanningsinstitusjoner må styrkes.

315 Både offentlige og private virksomheter preges av store omstillinger knyttet til
316 arbeidsmetoder, digitalisering og offentlige reformer. Skal virksomhetene klare de
317 nødvendige omstillingene og de ansatte unngå utstøting av arbeidslivet, må de sikres
318 kompetanseutvikling. Ansatte med kort formell utdanning er særlig utsatte og må gis
319 kompetanseutvikling på arbeidsplassen og bedre vilkår for etter- og videreutdanning. Vi må
320 unngå et digitalt klasseskille. Det må legges bedre til rette for at utdanningsinstitusjonene
321 skal kunne tilby god etter- og videreutdanning. Fagutdanning må bli en mer attraktiv
322 karrierevei og voksne skal kunne avlegge fagprøve, samtidig som vi må unngå å senke
323 nivået på fagbrevet. «Fagbrev på jobb» må styrkes. Arbeidslivet preges av høye krav til
324 kompetanse, økt etterspørsel etter spesialisert utdanning, doble fagbrev og tverrfaglig
325 kompetanse.

326 Kvalifikasjonsrammeverket må utvikles til å omfatte både formelle og ikke-formelle
327 kvalifikasjoner, og for å fremme livslang læring. Det skal være mulig å nå et høyere nivå i
328 kvalifikasjonsrammeverket gjennom livslang læring. Styrkede karriereveier for fagarbeidere
329 er også et virkemiddel for likestilling, integrering og sosial utjevning. Godt samarbeid og
330 medvirkning på arbeidsplassene fremmer gode vilkår for læring i arbeidslivet.
331 Kompetansebestemmelser i avtaleverk må følges bedre opp, og finansierungsordninger
332 styrkes. De tillitsvalgte er nøkkelpersoner i virksomhetenes arbeid med kompetanse. LO og
333 forbundene må bidra til et konstruktivt og målrettet samarbeid med
334 utdanningsinstitusjonene for å sikre relevant kompetansetilgang og for å sikre kompetanse
335 i et framtidig digitalisert arbeidsliv. Ordning med realkompetansevurdering må
336 videreutvikles og tas mer i bruk. Mulighetene til å få godkjent utenlandsk utdanning må bli
337 bedre. Kunnskapsgrunnlaget for læring i arbeidslivet må styrkes.

338 **LO vil:**

- 339 • At realkompetanse opparbeidet i arbeidslivet skal kunne dokumenteres og sidestilles
340 med tilsvarende formell kompetanse fra det offentlige skoleverket.
- 341 • Arbeide for en langtidsplan for livslang læring og rett til etter- og videreutdanning uten
342 tap av inntekt.
- 343 • Videreutvikle bransjetilpassede kompetanseprogram og avtalefestede ordninger for
344 kompetanse, og få på plass utdanningsfond gjennom trepartssamarbeid.

345 **3. Å skape**

346 Høy verdiskaping danner grunnlaget for privat velstand så vel som offentlig velferd, og
347 skaffer norske arbeidstakere tilgang til jobber av høy kvalitet. Opp gjennom historien er
348 dette sikret gjennom oppbygging av kunnskap og kapital, effektive samfunnsinstitusjoner
349 og et velorganisert arbeids- og næringsliv der arbeidstakerne har medvirkning i
350 virksomhetene. Privat og offentlig sektor er gjensidig avhengig av hverandre. En sterk
351 offentlig sektor legger grunnlaget for verdiskaping i bedriftene, mens effektiv verdiskaping i
352 privat sektor legger grunnlaget for velferdsstaten. En åpen utenriksøkonomi sikrer tilgang
353 til større markeder, og en bred fellesfinansiert offentlig sektor bidrar til høy
354 omstillingsevne, stabilitet og forutsigbarhet i økonomien.

355 Den norske samarbeidsmodellen har bred tilslutning blant arbeidslivets parter,
356 myndighetene og sentrale forskningsmiljøer, og må legge grunnlaget for norsk økonomisk
357 politikk og norsk arbeidslivspolitikkk framover. Historien har vist oss at også staten har en
358 rolle som utvikler og eier i næringslivet. For at vi skal klare omstillingen til et klimavennlig
359 næringsliv er det nødvendig at staten tar på seg et ansvar utover den tilretteleggerrollen
360 staten har hatt de siste årene.

361 **3.1 Økonomisk styring**

362 Hvis Norge også i framtiden skal opprettholde et høyt inntektsnivå og høy levestandard,
363 helsefremmende arbeidsplasser med høy læring og en sterk velferdsstat, krever det et
364 vellykket samspill mellom privat og offentlig sektor, mellom sentrale politikkområder og
365 mellom partene i arbeidslivet. Som oppdragsgiver må offentlig sektor innrette sin
366 anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å fremme klima- og arbeidslivsvennlige løsninger.

367 Det er viktig med en solid og godt regulert finanssektor som er en aktiv samarbeidspartner
368 med norske virksomheter både på nasjonalt og regionalt plan, og i tider med både høy og
369 lav økonomisk vekst. Norge må arbeide for et internasjonalt rammeverk som hindrer
370 skatteflukt og skattetilpasninger over landegrensene.

371 **LO vil:**

- 372 • Bidra til god makroøkonomisk styring og en aktiv arbeidsmarkedspolitikkk.
- 373 • Bidra til en koordinert lønnsdannelse som sikrer høy sysselsetting og lav
374 arbeidsledighet.
- 375 • Arbeide for en aktiv stat som sikrer samfunnsstyring, rettferdig klimaomstilling,
376 velferdsutvikling, offentlig eierskap over våre naturressurser og en aktiv næringspolitikk.

377 **3.2 Partssamarbeid og kompetanse**

378 Samarbeid mellom arbeidslivets parter og myndighetene er sentralt i den norske modellen.
379 Like viktig er samspillet mellom ledelsen og de ansatte ute i virksomhetene. En høy
380 organisasjonsgrad både på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden er et viktig
381 konkurransefortrinn for norsk næringsliv. Gode samarbeidsrelasjoner og de ansattes aktive
382 medvirkning og involvering bidrar til innovasjons- og omstillingsevne. Høyt utdanningsnivå
383 og selvstendige arbeidstakere med høy kompetanse er et norsk konkurransefortrinn. Et
384 arbeidsliv med respekt for formell utdanning så vel som erfaringsbasert kompetanse
385 stimulerer til utvikling og innovasjon.

386 På nasjonalt nivå vil det være viktig med et styrket samarbeid mellom arbeidslivets parter
387 og myndighetene med tanke på overordnet økonomisk politikk, sysselsetting, økt
388 organisasjonsgrad, næringsutvikling, inkluderende arbeidsliv, forskning og utvikling og en
389 framtidrettet arbeidsmarkeds- og kompetansepolitikk.

390 **LO vil:**

- 391 • Øke forståelsen for langsiktighet og trygghet i arbeidsforhold som en forutsetning for et
392 godt organisert arbeidsliv.
- 393 • Styrke medvirkning, involvering og samarbeid mellom ansatte, tillitsvalgte, verneombud
394 og ledelse i virksomhetene for å understøtte innovasjon, verdiskaping,
395 produktivitetsvekst og et godt og inkluderende arbeidsliv.
- 396 • Arbeide for at bedriftene pålegges å legge til rette for at det velges styremedlemmer av
397 og blant alle ansatte.

398 **3.3 En aktiv arbeidsmarkeds- og kompetansepolitikk**

399 De nordiske landene har lyktes bedre enn de fleste andre med å forvalte de menneskelige
400 ressursene. Inkluderingsutfordringen er imidlertid økende. Særlig utsatte grupper har fått
401 det mer krevende på arbeidsmarkedet. Med økt flyt av arbeidskraft over landegrensene får
402 ikke utsatte grupper samme drahjelp inn i arbeidslivet under høykonjunkturer.

403 Personer som står langt unna arbeidsmarkedet er særlig avhengig av kontinuitet i
404 tjenestetilbudet. NAVs ressurser til oppfølging av brukere må styrkes, særlig for å legge til
405 rette for god avklaring av personer på arbeidsavklaringspenger. Arbeidsmarkedstiltak må
406 være av høy kvalitet, ikke være konkurranseutsatt eller være i regi av kommersielle aktører.
407 Misbruk av arbeidsmarkedstiltakene må unngås og tiltakene må ikke fortrenge ordinære
408 ansettelser. Antall tiltaksplasser må økes, særlig må man prioritere arbeidsforberedende
409 trening, som ikke er konkurranseutsatt. Ordningen med arbeidsavklaringspenger (AAP) må
410 styrkes, slik at alle beholder stønaden fram til reell avklaring er gjennomført. Det må åpnes
411 opp for at flere kan få omskolering som tiltak under arbeidsavklaring.

412 **LO vil:**

- 413 • Arbeide for en mer aktiv og målrettet arbeidsmarkedspolitikk med økt vekt på
414 kompetanse. Flere må få styrket grunnleggende ferdigheter, muligheter til omskolering
415 og anledning til å fullføre videregående opplæring.
- 416 • Opprettholde og forbedre dagpengeordningene for arbeidsledige og permitterte.
- 417 • At alle under 30 år sikres arbeid, utdanning eller kompetanseheving.

418 **3.4 En åpen økonomi**

419 Situasjonen i landene rundt oss viser hvilken enorm utfordring det er å skape verdier. Lav
420 sysselsettingsgrad, stagnerende verdiskaping og høy gjeld skaper problemer for mange
421 europeiske land. De veivalgene vi har tatt i Norge har gjort oss bedre rustet for fremtiden,
422 men utviklingen i Europa byr også oss på krevende utfordringer. Vår økonomi er sterkt
423 eksportrettet, særlig mot det europeiske markedet, og avhengig av internasjonale
424 rammebetingelser.

425 LO mener at hardt tilkjempede rettigheter og standarder skal legges til grunn når det
426 forhandles om nye handelsavtaler, og krever åpenhet rundt slike avtaler. Arbeidstakeres
427 rettigheter og medbestemmelse, herunder retten til tariffavtaler, må ivaretas og beskyttes.

428 Norges høye standarder knyttet til blant annet sosiale rettigheter, helse, klima, miljø og
429 matvaretrygghet må beholdes. Slike avtaler må ikke inneholde klausuler som binder opp
430 framtidige regjeringer. Avtalene må heller ikke inneholde aksept for at investorer skal få
431 egne tvistesystemer der de kan kreve erstatning for mulige konsekvenser av demokratiske
432 vedtak i enkeltland.

433 **LO vil:**

- 434 • Bidra til å styrke Norges konkurranseevne gjennom koordinert lønnsdannelse og god
435 makroøkonomisk styring.
- 436 • Bidra til å utvikle internasjonale handelsavtaler som sikrer like konkurransevilkår
437 globalt, styrker arbeidstakerrettigheter, menneskerettigheter, forbrukerrettigheter,
438 klima og miljø, og samtidig sikrer det nasjonale handlingsrommet knyttet til kontroll og
439 styring med offentlige tjenester.
- 440 • Kreve full åpenhet rundt forhandlingene og at offentlige tjenester ikke åpnes fra norsk
441 side for utenlandske tilbydere i internasjonale handelsavtaler.

442 **3.5 EU og EØS**

443 Våre europeiske naboland og EU er Norges viktigste samarbeidspartnere både økonomisk
444 og politisk og utgjør samtidig Norges største eksportmarked. Et forutsigbart og gjensidig
445 samarbeid er nødvendig for å sikre Norge tilgang til EUs indre marked og rammevilkår som
446 er likeverdige med andre EU- og EØS-land. EØS-avtalen har siden inngåelsen ivaretatt
447 Norges interesser på dette området. I en tid med voksende internasjonal uro, pandemi,
448 naturkatastrofer, behov for å forhindre klimakriser, skatteflukt og handelskrig på flere
449 fronter, blir internasjonalt samarbeid og regelverk stadig viktigere. EØS-avtalen er derfor
450 grunnlaget for LOs faglige europapolitikk.

451 LO mener at den sosiale dimensjonen i det indre marked må styrkes. Å hindre sosial
452 dumping må være høyt prioritert. Utviklingen har gått i motsatt retning, og nasjonal
453 lønnsdannelse, kollektive forhandlinger og grunnleggende arbeidstakerrettigheter er under
454 press i flere europeiske land. Norske myndigheter må derfor sørge for en grundig
455 gjennomgang av avtalen for å sikre den norske arbeidslivsmodellen.

456 LO krever en aktiv norsk europapolitikk som har som mål å sikre både den beste
457 markedsadgangen til Europa og det beste arbeidslivet i Europa. Norge må bruke
458 handlingsrommet i EØS-avtalen både for å påvirke utformingen av nytt regelverk og ved
459 gjennomføring i norsk rett. Politiske myndigheter må gjennom kunnskap, en slagkraftig og
460 kompetent forvaltning og samarbeid med fagbevegelsen sikre at norske interesser
461 ivaretas. Tidlig innsats i de politiske prosessene vil være påkrevet for å få gjennomslag.
462 Dialog med arbeidslivets parter i forbindelse med innføring og forvaltning av EU-lovgivning
463 i norsk rett er avgjørende. Reservasjonsmuligheten må brukes dersom EU-regler
464 innskrenker nasjonale virkemidler mot sosial dumping og reduserer faglige rettigheter og
465 velferdsordninger.

466 Storbritannias utmelding av EU kan få betydelige konsekvenser for både EU og Norge.
467 Norges samarbeid og handel med Storbritannia må derfor sikres gjennom nye avtaler. LO
468 forventer at norske myndigheter utreder og utnytter de nye muligheter som kan oppstå
469 ved Storbritannias nye stilling overfor EØS-avtalen.

470 **LO vil:**

- 471 • Kreve at det gjennomføres en offentlig utredning som viser hvilke alternativer vi har til
472 dagens EØS-avtale, som samtidig vil sikre våre bedrifter en full og forutsigbar
473 markedsadgang til Europa.
- 474 • Kreve at norske myndigheter går imot begrensinger i retten til kollektive kampmidler,
475 det kollektive forhandlingssystemet og retten til nasjonal lønnsdannelse.
- 476 • Kreve at ILOs kjernekonvensjoner tas inn i Menneskerettsloven og ved konflikt går foran
477 annen lovgivning, også lover med tilsvarende forrangsbestemmelser. Norske
478 tariffavtaler og norsk arbeidslivslovgivning må gis forrang foran EUs regler. Det må
479 startes et arbeid for å sikre at ILOs kjernekonvensjoner tas inn i Grunnloven.

480 **3.6 Forskning og utvikling**

481 Forskning og utvikling er sentralt for å opprettholde og videreutvikle demokrati, gode
482 velferdstjenester, et konkurransedyktig næringsliv, bærekraftig utvikling, sysselsetting og
483 framtidig verdiskaping. Staten må sikre langsiktige investeringer i forskning som vil komme
484 hele samfunnet til gode.

485 Finansieringen må støtte opp under den frie forskningen for å sikre ubundet utvikling av ny
486 kunnskap. Den akademiske friheten må ivaretas både på universitetene, høgskolene og i
487 instituttsektoren. Næringsrettet forskning og samspill mellom universiteter, høyskoler og
488 bedrifter må også prioriteres og er helt avgjørende for å sikre innovasjon,
489 teknologiutvikling og konkurransekraft. De beste langsiktige resultatene skapes gjennom
490 gode vekselvirkninger mellom grunnforskning og anvendt forskning. Styrken som ligger i
491 økt arbeidstakermedvirkning og bedriftsdemokrati må utnyttes bedre.

492 **LO vil:**

- 493 • Sikre at overordnet styring og finansiering av utdannings- og forskningssektoren skal
494 være et offentlig ansvar.
- 495 • Arbeide for at Norges samlede forsknings- og utviklingsinnsats får et betydelig
496 økonomisk løft.
- 497 • Styrke samfunns-, velferds- og arbeidslivsforskningen, samt forskning på og utvikling av
498 norsk industri.

499 **3.7 Lavutslippssamfunnet**

500 Klimaendringene er vår tids store utfordring. Vi ser allerede følger av klimaendringer for
501 både natur, samfunnsstruktur, helse og velferd. Det er helt nødvendig å redusere
502 utslippene av klimagasser kraftig. Her må alle land bidra til både nasjonale og globale
503 utslippskutt, for å begrense global oppvarming i tråd med Parisavtalen. Vårt mål er at
504 Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050. Vi støtter EUs foreslåtte mål om 55 prosent
505 utslippsreduksjon innen 2030.

506 «Føre var»-prinsippet, en kunnskapsbasert tilnærming og FNs bærekraftsmål må legges til
507 grunn for miljø- og klimapolitikken. Nasjonale klimatiltak må ha effekt globalt. Både privat
508 og offentlig sektor må innrettes slik at vi kan opprettholde høy produksjon og verdiskaping,
509 der produksjonen er bærekraftig og dreies mot karbonnøytralitet. Vi må bort fra «bruk og
510 kast»-samfunnet. Framtidens løsninger må være sirkulære.

511 Norge har både kompetanse, ressurser og teknologi til å lykkes i det grønne skiftet.
512 Framtidens jobber skapes med utgangspunkt i eksisterende jobber. Vi må skape nye,

513 anstendige og gode jobber, samtidig som dagens arbeidsplasser trygges og utvikles.
514 Myndighetene må ta en aktiv rolle i det grønne skiftet, og legge til rette for innovasjon og
515 næringsutvikling. Skattesystemet skal bidra til at det blir lønnsomt å velge løsninger som er
516 miljø- og energivennlige. Arbeidslivets parter må involveres bredt for å sikre at overgangen
517 til lavutslippet blir rettferdig og ikke bidrar til økende forskjeller.

518 Norge må fortsette å bidra til at fattige land kan gjennomføre utslippskutt og
519 klimatilpasning.

520 **LO vil:**

- 521 • Arbeide for at overgangen til lavutslippssamfunnet er rettferdig, ivaretar arbeidstakere
522 og sikrer gode, anstendige jobber.
- 523 • Arbeide for en sterk satsing på fangst, transport og lagring eller industriell bruk av CO₂ i
524 Norge.
- 525 • Gå inn for å styrke statens rolle i å hjelpe fram ny, klimavennlig teknologi, produksjon og
526 fornybar energiproduksjon.

527 **3.8 En aktiv næringspolitikk**

528 Norge må føre en industri- og næringspolitikk som tar hele landet i bruk. Dette legger
529 grunnlaget for velferdsstaten og bidrar til mindre forskjeller. Alle næringer skal ha mulighet
530 til å vokse fram i Norge, men næringsnøytrale rammebetingelser alene kan ikke være
531 grunnlaget for norsk næringspolitikk. I en verden hvor stadig flere varer og tjenester er
532 utsatt for global konkurranse må vi satse på næringer der Norge har særlige fortrinn. De
533 næringsområdene der vi har ledende posisjoner internasjonalt, og hvor vi har sterke
534 klynger med kunnskap og kompetanse i alle ledd i verdikjeden. LO vil arbeide for å sikre at
535 viktig kompetanse blir i Norge og at norsk næringsliv, privat eller statlig eid, har
536 rammevilkår som gjør det attraktivt å utvikle seg videre her.

537 I et høykostland som Norge er det bare de mest kunnskapsbaserte, produktive og
538 bærekraftige produksjonsmiljøene som vil klare å overleve. Klare politiske prioriteringer må
539 ligge til grunn for en næringspolitikk som gir mål og retning for utvikling av det
540 kompetansegrunnlaget vi skal leve av i framtiden. Virkemidler og institusjoner må innrettes
541 for å skape bærekraftig vekst og velstand. Skal Norge lykkes må våre produksjonsmiljøer
542 være teknologisk ledende, bærekraftige og kommersielt i stand til å takle den økende
543 globale konkurransen innenfor og på tvers av næringsklynger. Regjeringen fjernet
544 omstillingsloven i 2019. LO vil gjeninnføre et virkemiddel som kan motvirke nedleggelse
545 eller utflytting av lønnsomme og levedyktige virksomheter.

546 Store deler av transportsektoren, produksjonsvirksomheten og byggenæringen er utsatt
547 for konkurranse fra lavkostland. Vår styrke ligger i kvalitet, kompetanse, produktivitet og
548 innovasjon. Målet er å opprettholde og utvikle tjenester og industri som skaper og trygger
549 arbeidsplasser lokalt og nasjonalt. Grunnlaget for innovasjon og de nye arbeidsplassene
550 skapes i og i tilknytning til eksisterende bedrifter. Virkemiddelapparatet må støtte opp om
551 disse næringene og bedriftene. Nordområdene vil være Norges viktigste strategiske
552 satsingsområde i årene som kommer, som gir muligheter og utfordringer knyttet til
553 forvaltning, miljø, næringsinteresser og sikkerhetspolitikk. Norge har et stort ansvar for
554 bærekraftig ressurs- og miljøforvaltning, og for å håndheve norsk lovgivning og suverenitet
555 i nord.

556 **LO vil:**

- 557 • Satse på næringer hvor vi har komparative fortrinn og har kompetanse i hele
558 verdikjeden.
- 559 • At politikken og virkemiddelapparatet innrettes for å støtte opp under en bærekraftig
560 industriell produksjon i Norge.
- 561 • Arbeide for en aktiv næringspolitisk satsing i nordområdene.

562 **3.9 Produksjon**

563 Norges tilgang på råvarer og fornybare ressurser må utnyttes for å skape verdier og
564 sysselsetting over hele landet. Vi må utnytte vår kompetanse i alle ledd i verdikjeden til
565 industriell bearbeiding av råvarer som olje, gass, vann, vind, mineraler, skog, fisk og
566 landbruksprodukter i Norge. Norge må i større grad blir selvforsynt blant annet av
567 matvarer, medisiner og beredskapsmateriell.

568 Industrien står for store deler av våre eksportinntekter, og bidrar til sysselsetting og
569 ringvirkninger i hele landet. LO mener at stabile og konkurransedyktige rammevilkår er
570 forutsetninger for å styrke industriens del av verdiskapingen og legge til rette for økt
571 industriell produksjon i Norge.

572 Rikelig tilgang på fornybar energi er avgjørende for en nødvendig grønn omstilling. Det må
573 også sikres tilstrekkelig strøm til forbrukere og industri til forutsigbare og
574 konkurransedyktige priser. Dette forutsetter rammevilkår som sikrer investeringer i ny
575 fornybar kraftproduksjon, opprusting av eksisterende produksjonsanlegg og
576 energieffektivisering.

577 Det må satses på en bærekraftig reise- og turistnæring. En reiselivsnæring med høy kvalitet
578 og innovasjonskraft er viktig for å opprettholde regional verdiskaping. Dette forutsetter at
579 bransjen i større grad klarer å utvikle stabile og attraktive arbeidsplasser med anstendige
580 lønns- og arbeidsvilkår, gjennom å satse på kompetanse i hele verdikjeden.

581 Varehandelens betydning for sysselsettingen, velferden og samfunnet er stor og må
582 tydeliggjøres. En helhetlig næringspolitikk for bygg- og anleggssektoren vil stimulere disse
583 bedriftene til å investere i teknologisk og organisatorisk utvikling. Årlig tilvekst av biomasse
584 i norske skoger er betydelig og har et stort industrielt potensial som bør utnyttes langt
585 bedre enn i dag.

586 LO mener det må arbeides for å fremme en helhetlig, klima- og miljøvennlig
587 matproduksjon, som sikrer arbeidsplasser i industrien og primærproduksjonene i hele
588 landet. Maktkonsentrasjon og monopoldannelser i matvarebransjen utfordrer dette målet.
589 For å sikre kjerneproduksjonen av norske landbruksbaserte matvarer er det nødvendig å
590 utnytte handlingsrommet i WTO og andre internasjonale avtaler. Marin sektor vil være en
591 av de viktigste bidragsyterne til å skaffe verden mat. Det er et stort vekstpotensial i å
592 videreutvikle denne verdikjeden i Norge.

593 Potensialet for økt verdiskaping i sjømatsektoren ligger i økt bearbeidelse i Norge. Lov- og
594 avtaleverk samt internasjonale avtaler er et redskap som myndighetene må ta i bruk for å
595 oppnå dette. Politikken må utformes i et helhetlig verdikjedeperspektiv for å øke
596 verdiskapingen i Norge. Økt bearbeiding gir også økt mulighet for utnyttelse av
597 biprodukter, og derigjennom ytterligere verdiøkning. Mer helårlig råstofftilgang til norsk
598 fiskeindustri er avgjørende. Regulering av fisket, ferskfiskordning og levendelag-ring kan

599 bidra til å utjevne sesongene. Kvotetrekk på fiskefangster som eksporteres ubearbeidet bør
600 utredes og iverksettes.

601 Viljen til å ta ressursene i bruk, både på land og i havet, har kjennetegnet norsk
602 arbeiderbevegelse i næringspolitikken. Ønsket om å avdekke mineralforekomster, forvalte
603 våre fiskeressurser og utvikle en bærekraftig havbruksnæring og petroleumsnæring har
604 hatt bred oppslutning. Denne ambisjonen har også kjennetegnet utviklingen av
605 rammebetingelser, regelverk og lovgivning. Behovet for langsiktige investeringer krever at
606 rammebetingelsene for næringene må være forutsigbare og stabile. Petroleumsnæringen
607 må utvikles i tråd med hensyn til arbeidsplasser, klimamålsettinger og behovene til våre
608 viktigste handelspartnere. Arealtilgangen skal styres slik at hensynet til fornybare næringer,
609 klima og miljø veier tungt. Utvinning av mineralforekomster og skogressurser er viktig i det
610 grønne skiftet og en aktiv industripolitikk er avgjørende for at drivverdige mineraler og
611 energiressurser kan utvikles og settes i produksjon. LO mener det må legges stor vekt på
612 de helhetlige forvaltningsplanene som balanserer næringenes interesser mot andre
613 hensyn. Tillatelser til ny virksomhet skal være basert på et føre-var prinsipp og strenge krav
614 til helse, miljø og sikkerhet.

615 **LO vil:**

- 616 • Utvikle nye og ivareta eksisterende framtidsrettede arbeidsplasser med høy
617 kompetanse gjennom hele verdikjeden på norske vilkår.
- 618 • Arbeide for økt videreforedling av norske naturressurser.
- 619 • At norsk energiproduksjon og -bruk skal baseres på energikilder i tråd med en
620 bærekraftig utvikling i et globalt perspektiv.

621 **3.10 Statlig eierskap**

622 Statlig eierskap sikrer langsiktig og demokratisk forankret styring av sektorer som er
623 sentrale for samfunnet. Det er særlig viktig at selskaper som forvalter naturressurser,
624 sentral infrastruktur, beredskapsmessig viktige systemer eller sentrale tjenester eies og
625 styres av fellesskapet. Strategisk viktige bedrifter må ha en sterk forankring i Norge.

626 Et sterkt statlig eierskap er viktig for å beholde hovedkontor i Norge. Det bidrar til
627 norskbasert virksomhet og et nasjonalt eierskapsmiljø. Statlig eierskap gir Norge et
628 konkurransefortrinn og økt fleksibilitet.

629 **LO vil:**

- 630 • At hovedkontorene i strategisk viktige bedrifter forblir i Norge og at statlige selskaper
631 som forvalter eierskapet til viktige naturressurser og infrastruktur forblir 100 % statlig
632 eid.
- 633 • At staten som en sterk eier også utøver et aktivt eierskap i de selskapene den har
634 eierandeler i.
- 635 • At den statlige eierskapsforvaltningen må videreutvikles gjennom etablering av en ny
636 eierskapsmodell for å sikre nasjonal forankring av eierskapet i selskaper av nasjonal
637 betydning.

638 **3.11 Infrastruktur**

639 Effektive og trygge transportløsninger er en forutsetning for å skape næringsutvikling både
640 i distriktene og i sentrale strøk. Transportsystemet har stor betydning for næringslivets

641 konkurransekraft, og satsingen framover må inneholde en økt prioritering av
642 transportkorridorer mellom landsdeler og regioner, samt ut av landet. En forsterket satsing
643 på jernbanen og havner er nødvendig for å få mer gods over fra vei til sjø og bane. Det må
644 også videreutvikles hurtiggående persontransport på bane mellom de store byene.

645 Hensynet til miljø og klima, spredt bosetting og befolkningens behov for transporttjenester
646 tilsier en satsning på kollektivtransport over hele landet. Særlig i pressområdene vil
647 befolkningsveksten kreve at transportveksten i hovedsak skjer kollektivt.
648 Kollektivtransporten er et velferdsgode som tilbys og finansieres gjennom fellesskapet, og
649 må organiseres slik at pengene som brukes kommer de reisende til gode.

650 Energi- og kraftforsyningen skal legge til rette for verdiskaping, sysselsetting og bosetting i
651 hele landet. Vi blir stadig mer avhengig av en sikker energiforsyning, og et godt utbygget
652 tele- og datanett. Det er behov for opprusting av vann- og avløpsinfrastrukturen for å ta
653 igjen etterslep, samt å tåle økt bruk som følge av befolkningsutvikling, høyere levestandard
654 og klimaendringer.

655 Data og informasjon er vår tids nye form for kapital. En vellykket digitalisering forutsetter at
656 de ansatte og deres organisasjoner sikres medbestemmelse ved planlegging, utvikling og
657 implementering av nye løsninger.

658 **LO vil:**

- 659 • Arbeide for en opprusting og modernisering av kraftverk og linjenett som gir en
660 prisutjevning mellom regionene.
- 661 • Arbeide for at transportsystemet settes i stand til å takle veksten i transport på en
662 bærekraftig måte og at transportpolitikken legger til rette for utvikling av trygge og gode
663 arbeidsplasser med fokus på kvalitet og kompetanse.
- 664 • At digitale fellesskapsløsninger skal være underlagt demokratisk styring og kontroll.

665 **3.12 Kultur, idrett og media**

666 Et aktivt og mangfoldig kunst- og kulturliv er viktig for å gi våre liv et rikere og mer fullverdig
667 innhold, og bidrar til verdiskaping, kompetanse, læring, helse og toleranse. Alle skal ha
668 tilgang til kunstopplevelser og mulighet for deltakelse i kulturlivet. Dette sikres best
669 gjennom gratis tilgang for barn og unge, offentlig finansiering og gode og forutsigbare
670 støtteordninger.

671 For å sikre særlig barn og unges deltakelse i kulturlivet må kulturskolen styrkes, og det må
672 fastsettes en egen forskrift til opplæringsloven som regulerer krav til faglig nivå, kapasitet
673 og egenbetaling. Skolen har en viktig rolle som formidler av kunnskap, ferdigheter og
674 verdier knyttet til kunst og kultur. Kulturell kompetanse kommer til å ha stor betydning for
675 framtidens arbeidsliv, næringsliv og samfunnsliv. LO vil derfor arbeide for å øke skoleverkets
676 kompetanse innenfor estetikk, kunst og kultur. Den Kulturelle Skolesekken er en viktig
677 formidler av kunst og kultur som gir barn og unge tilgang til kunstopplevelser av høy
678 kvalitet. Derfor er det viktig med gode økonomiske forutsetninger for opplevelsene som
679 kulturarbeidere over hele landet skaper. Bibliotekene i kommunene må videreutvikles som
680 synlige og sentrale kunnskaps- og kulturinstitusjoner i lokalsamfunnet, og en naturlig
681 møteplass for folkeopplysning og kulturopplevelser. Det må finnes gratis bibliotektilbud i
682 alle kommuner.

683 LO ønsker en systematisk satsing på kultur som næring, og vil arbeide for bedre levekår for
684 kunstnere og kulturarbeidere, og for robuste kunst- og kulturellerarbeidsplasser. Vi

685 trenger sterke statlige institusjoner som sikrer et tilbud av høy kunstnerisk kvalitet og
686 stabile arbeidsplasser over hele landet, og som kan være et samlingspunkt for den frie
687 kulturen. Opphavsretten må styrkes slik at skapende og utøvende kunstneres inntekter
688 sikres.

689 Fag- og arbeiderbevegelsens historie er en viktig del av den nyere norske historien, og en
690 del av grunnlaget for den norske velferdsstaten. Denne delen av den norske historien må
691 gis en større plass. Det må sikres støtteordninger for forskning og utvikling av fag- og
692 arbeiderbevegelsens historie, og historien må få en større plass i lære- og studieplaner, og
693 som en tilgjengelig del av tillitsvalgtsopplæringen.

694 LO vil arbeide for likestilling mellom nynorsk og bokmål. Dette innebærer at alle skal kunne
695 bruke sin målform i arbeidslivet, at det blir god opplæring i begge målformer i skolen, og at
696 mållova følges i praksis. Nynorsk må også ha en naturlig plass i LOs og forbundenes
697 skriftlige framstillinger. Fysisk aktivitet og idrett gir helse og trivsel. LO vil styrke
698 bedriftsidretten og bidra til å tilrettelegge for fysisk aktivitet i tilknytning til arbeidsplassen.

699 Det er et offentlig ansvar å sikre et sterkt mediemangfold. Pressestøtten må styrkes for å
700 nå dette målet. De redaktørstyrte mediene er sentrale i et velfungerende demokrati,
701 gjennom nyhetsformidling og den offentlige samtalen. Den voksende dominansen til
702 globale digitale sosiale nettverk gir store utfordringer. Konkurranseregulering, regulering av
703 innsamling og bruk av private data og skatteregimer må oppdateres for å øke den
704 demokratiske kontrollen. Allmennkringkasteren NRK må gis muligheter og ressurser til
705 fortsatt å kunne levere et godt og bredt tilbud på alle flater.

706 **LO vil:**

- 707 • Arbeide for å styrke det offentliges økonomiske innsats på kunst- og kulturområdet.
708 Minst én prosent av statsbudsjettet skal gå til kulturformål.
- 709 • Arbeide for at alle barn og unge skal kunne delta i breddeidrett, korps og andre
710 fritidsaktiviteter, uavhengig av økonomiske forutsetninger og hvor man bor.
- 711 • Synliggjøre arbeiderkulturen gjennom et engasjement for de tekniske, industrielle og
712 sosiale kulturminnene.

713 4. Å jobbe

714 Et arbeid å gå til og ei lønn å leve av er grunnleggende menneskerettigheter. Det er viktige
715 betingelser for individets frihet og deltakelse i fellesskapet. Arbeiderbevegelsen har bidratt
716 til å bygge det arbeidslivet vi har i dag gjennom å forhandle fram kollektivavtaler og å
717 kjempe fram rettigheter lovveien. Faste ansettelses og heltidsstillinger er grunnmuren i
718 arbeidslivet. Det sikrer trygghet for arbeidstakerne og kompetanse på arbeidsplassene.
719 Høy yrkesdeltakelse også blant kvinner har bidratt til økonomisk vekst, så vel som økt frihet
720 for større deler av befolkningen.

721 Både nasjonalt og internasjonalt ser vi en økende grad av individualisering og nedbygging
722 av arbeidstakernes beskyttelse i regelverket. I tillegg ser vi en stadig dårligere etterlevelse
723 av, og et økt press på lovverk, avtaleverk og arbeidslivsstandarder. Det bidrar til reell
724 svekkelse av arbeidstakernes rettigheter. Sosial dumping, økt bruk av innleie- og
725 bemanningsbyråer, tariffhopping, nye former for digitalisering, nye forretningsmodeller og
726 uoversiktlige selskapsorganiseringer bidrar til en svekkelse av HMS-arbeidet,
727 arbeidsplassdemokratiet og maktbalansen mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. LO vil
728 videreutvikle det gode arbeidslivet vi har i Norge og på norsk sokkel, og bekjempe de
729 negative utviklingstrekkene vi er vitne til.

730 4.1 Tariffpolitikk og faglige rettigheter

731 Faglige rettigheter er selve fundamentet for et velfungerende og sunt arbeidsliv.
732 Tariffpolitikkenes kjerneoppgave er å sikre medlemmenes andel av verdiskapingen i form av
733 økt kjøpekraft, jevn fordeling og sosiale forbedringer.

734 Arbeidslivet endres raskt. Tradisjonelle bransjer smelter sammen og nye oppstår. Samtidig
735 endres bedriftsstrukturer og arbeidsorganisering. Skal de landsomfattende
736 overenskomstene sette standarden for arbeidslivet er det nødvendig at fagbevegelsen
737 videreutvikler overenskomstene, slik at de fortsatt er gode verktøy og legger grunnlaget for
738 en kollektiv lønnsdannelse. LO vil forsterke hovedavtalene og overenskomstenes
739 betydning, de tillitsvalgte rettigheter, sikre retten til arbeidskamp og vurdere hvordan
740 ulike kampmidler kan brukes. Streikebryteri er uakseptabelt.

741 LO vil:

- 742 • Forsvare og forsterke det kollektive avtalesystemet.
- 743 • Arbeide for at bedriftsdemokratiet og de ansattes rett til medbestemmelse og
744 medvirkning på arbeidsplassene styrkes og tilpasses den faktiske styrings- og
745 beslutningsstrukturen i alle typer virksomheter, slik at den blir reell.
- 746 • Arbeide for at det innføres ansatterepresentasjon i styrer og selskap med mer enn ti
747 ansatte.

748 4.2 Arbeidsliv under press

749 Et godt arbeidsliv er ikke bare kjennetegnet av anstendige lønninger og en arbeidstid som
750 gjør det mulig å leve hele liv. Å trives på jobben handler også om å ha et ord med i laget om
751 hvordan arbeidsdagen legges opp, å bli behandlet med respekt av arbeidskollegaer og
752 ledere, og å jobbe i et arbeidsmiljø som er trygt og fritt. Mange av disse kvalitetene er
753 under press i deler av arbeidslivet i dag. Undersøkelser viser at flere arbeidstakere

754 opplever større utrygghet for å kunne stå i arbeid livet ut, og for å få en fast jobb. Nesten
755 hver femte tillitsvalgt oppgir at hun eller han har vært utsatt for ubehagelige opplevelser i
756 løpet av de siste tolv månedene, to tredeler av disse har vært utsatt for dette fra sine
757 ledere. Mange steder er bedriftsdemokratiet på vikende front. Flere arbeidstakere opplever
758 også et press på fritida, enten det er i form av ubetalt arbeidstid mellom ulike oppdrag, en
759 normalarbeidsdag som tøyes, stadig jakt etter større stilling, eller en forventning om
760 «alltid» å være tilgjengelig på epost eller mobil.

761 Uoversiktlig organisasjonsformer, utstrakt bruk av innleie fra bemanningsforetak,
762 omgørelser av arbeidsgiveransvar og i noen tilfeller aggressiv fagforeningsknusing er deler
763 av en ny utvikling som truer med å skru klokka mange tiår tilbake i norsk arbeidsliv. Nye
764 teknologiske plattformer innen blant annet transport- og hotelltjenester kan forsterke
765 denne trenden, med mindre de møtes av kloke politiske reguleringer. Bestemmelsene om
766 virksomhetsoverdragelse må styrkes for å sikre arbeidstakerne et bedre vern. For LO er det
767 avgjørende å forhindre en utvikling i retning av et løsarbeidersamfunn, der et økende antall
768 arbeidstakere står uten ansettelse, der lønningene presses ned, og der klare rammer og
769 spilleregler erstattes av eiernes vilkårlige makt.

770 I kjølvannet av en slik utvikling følger også alvorlig arbeidslivskriminalitet,
771 skatteunndragelser og grov utbytting av de som står aller svakest på arbeidsmarkedet.
772 Ofte er dette arbeidere født i andre land enn Norge, som er sårbare også på grunn av sin
773 manglende kunnskap om norsk samfunnsliv, om norsk språk og om norske fagforeninger.
774 LO vil derfor videreføre sitt sterke engasjement for å styrke arbeidstakernes rettigheter, og
775 forsterke både vår egen og myndighetenes innsats mot arbeidslivskriminalitet, sosial
776 dumping og løsere tilknytningsformer til arbeidslivet. Arbeidstakere skal sikres faste
777 ansettelser hos sin reelle arbeidsgiver, og organisasjonsgraden må opp.
778 Allmenngjøringsordningen, som er vårt viktigste enkelttiltak mot sosial dumping, må
779 styrkes. Det må bli enklere for ansatte å kreve inn lønn og feriepenger. Kommunene bør
780 kreve at bedrifter som søker skjenkebevilling følger allmenngjøringsforskriftens
781 bestemmelser om minstelønn. Allmenngjøringsloven må også gjøres gjeldende på
782 Svalbard.

783 Myndighetene må blant annet se på konkurs- og revisjonslovgivningen, herunder
784 strafferammer, revisjonsplikt og konkursskarantene. Kontrollatens ressurser og
785 sanksjonsmuligheter, og samarbeidet på tvers av fagetater, må styrkes. Det er også
786 nødvendig med en gjennomgang og vurdering av hvordan Arbeidstilsynet og andre
787 tilsynsmyndigheter kan ha en mer aktiv tilsynsrolle, som ikke går på bekostning av tilsynets
788 viktige veiledningsfunksjoner. Det bør innføres et register over utenlandske tjenesteytere i
789 Norge etter modell av det danske RUT-registeret. Videre må det fortløpende vurderes nye
790 tiltak som kan begrense omfanget av innleie av arbeidskraft og midlertidige ansettelser. LO
791 vil arbeide for å redusere kabotasje i Norge.

792 Det offentlige må fortsette å gå foran i arbeidet for et seriøst arbeidsliv. Vellykkede
793 modeller som Oslo-modellen og Telemarksmodellen må legge grunnlaget for en
794 «Norgesmodell», der offentlige myndigheter stiller krav som sikrer faste ansettelser,
795 fagutdanningenes stilling, styrket organisasjonsgrad, lønn etter tariffavtale og bærekraft.
796 LO skal jobbe for at offentlige innkjøpere bruker leverandører med tariffavtale. Det skal
797 være nulltoleranse for sosial dumping i offentlige anskaffelser, og de gode erfaringene fra
798 byggebransjen må overføres til alle sektorer. Terskelverdiene for seriøsitetstiltak ved
799 offentlige anbud må senkes, slik at flere anbud omfattes av seriøsitetsbestemmelser, og
800 det må etableres effektive kontrolltiltak og krav overfor NUF-selskaper, mot

801 konkurstriminalitet og kontraktørvirksomhet. LO vil kreve overfor myndighetene at lønn i
802 henhold til tariff må gjelde for alle bransjer ved offentlige anbud og oppdrag.

803 **LO vil:**

- 804 • Styrke allmenngjøringsordningen og senke beviskravet ved krav om allmenngjøring.
- 805 • Arbeide for at det igangsettes en maktutredning om arbeidslivet, der ulike former for
806 omgåelse og tilpasning på arbeidsrettens område ses i sammenheng med
807 bedriftsdemokrati, ansattes medvirkning i utformingen av egen arbeidshverdag,
808 organisasjonsgrad og de tillitsvalgtes verktøy og ressurser.
- 809 • Arbeide for en kraftig opprustning av Arbeidstilsynet, andre tilsynsmyndigheter og
810 Økokrim, og at det etableres en tverretattlig, riksdekkende enhet for inndragning av
811 utbytte fra kriminelle handlinger.

812 **4.3 Bemanningsbransjen**

813 Innleie fra bemanningsforetak undergraver faste ansettelser, lærlingeordninger og
814 fagkompetanse i flere næringer. Dette svekker tillitsvalgtes rolle på arbeidsplassene, og
815 derved tariffavtalenes betydning. Innleide har også et mer belastende arbeidsmiljø med
816 økt risiko for skader og ulykker, mindre medbestemmelse og mer detaljstyring. I
817 samfunnskritisk infrastruktur, som i luftfarten og til sjøs, truer også atypiske
818 ansettelsesforhold sikkerheten.

819 Løse tilknytningsformer svekker den norske arbeidslivsmodellen og gir en
820 arbeidsorganisering som fremmer konkurranse på lønnsvilkår fremfor produktivitet,
821 faglighet og kvalitet. Mange land har innført mer omfattende begrensninger på innleie enn
822 hva vi har i Norge, herunder forbud mot innleie i enkelte sektorer. LO vil følge nøye med på
823 utviklingen i ulike deler av arbeidslivet, og gå inn for at innleie fra bemanningsselskap i de
824 mest utsatte områdene og bransjene forbys.

825 Myndighetene må ta et selvstendig ansvar for arbeidsmarkedspolitikken, og se den i
826 sammenheng med både kompetanse- og integreringspolitiske tiltak og virkemidler – ikke
827 henvise arbeidsledige til bemanningsselskaper.

828 **LO vil:**

- 829 • Arbeide for at bemanningsbransjen i sin nåværende form avvikles.
- 830 • Arbeide for at myndighetene tar et selvstendig ansvar for arbeidsmarkedspolitikken, og
831 at den offentlige arbeidsformidlingen styrkes.
- 832 • Arbeide for at myndighetene benytter forskriftsadgangen til å forby innleie fra
833 bemanningsselskap i de mest utsatte områdene og bransjene.

834 **4.4 Arbeidsmiljø**

835 Et godt arbeidsmiljø er en viktig forutsetning for et arbeidsliv med plass til alle, og hvor de
836 ansattes helse, miljø og sikkerhet ivaretas gjennom medbestemmelse, godt utviklet
837 partssamarbeid, sterkt lov- og avtaleverk og trygge rammevilkår. Arbeidsplasser med høy
838 grad av tillit, samarbeid, rettferdig ledelse og positive utfordringer i jobben fremmer godt
839 arbeidsmiljø og god arbeidshelse. Myndighetene og partene må bidra til at
840 arbeidsmiljøtiltak i virksomhetene knyttes til arbeidets innhold og organisering.
841 Tillitsvalgtes rolle ved kontorutforming og etablering av hjemmekontorordninger må
842 styrkes. Bruk av hjemmekontor skal være basert på frivillighet.

843 Godt og systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid skal forankres i virksomheten og
844 være kunnskapsbasert. Tilstrekkelig kunnskap hos arbeidstaker og arbeidsgiver, og
845 muligheter for god kommunikasjon gjennom felles språk, er nødvendig for å bygge en god
846 arbeidsmiljø- og sikkerhetskultur. Det gjelder alt HMS-arbeid, men vi vil spesielt peke på
847 det psykososiale området og tiltak knyttet til vold og trusler, netthets, mobbing og
848 trakassering. Alle skader og sykdommer som skyldes arbeid skal gi rett til
849 yrkesskadeerstatning, uavhengig av hvor arbeidet utføres. Behandlingstiden på slike saker
850 kan være lang, noe som blir en ekstra påkjenning for de involverte. Behandlingstiden på
851 yrkesskadeforsikringsaker må reduseres.

852 Verneombud, arbeidsmiljøutvalg, tillitsvalgte, bedriftshelsetjeneste og Intensjonsavtalen
853 om et inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) er sentrale virkemidler i HMS-arbeidet.
854 Myndighetene må, sammen med partene, legge til rette for pålagt bedriftshelsetjeneste for
855 alle og at bedriftshelsetjenestene må ha fokus på kjerneoppgaver som forebyggende og
856 systematisk arbeidsmiljøarbeid til forskjell fra generelle helsekontroller. IA-avtalen skal
857 bidra til å redusere sykefravær og hindre utstøting fra arbeidslivet gjennom et godt og
858 systematisk arbeidsmiljøarbeid og bidra til å skape gode inkluderingsarenaer i arbeidslivet.
859 Full lønn under sykdom for alle arbeidstakere må sikres gjennom å opprettholde gjeldende
860 sykelønnsordning. LO vil jobbe for et fortsatt sterkt trepartssamarbeid og en ny IA-avtale
861 etter 2022.

862 Tillitsvalgtes opplæring på arbeidsmiljøområdet må styrkes. Verneombud og
863 arbeidsmiljøutvalgsmedlemmer må få tilbud om årlig faglig oppdatering som påbygg på
864 40-timers HMS-kurs. Det må etableres en offentlig godkjenningsordning for kurstilbydere i
865 HMS. Ordningen med regionale verneombud bør løpende vurderes innført i bransjer der
866 det er hensiktsmessig.

867 Lov- og regelverk skal være utformet slik at det ikke lar seg gjøre å tolke seg vekk fra
868 arbeidsmiljøkrav ved å endre tilknytningsform, organisasjonsform og forretningsmodell.
869 Ansatte og tillitsvalgtes rettigheter ved utsetting av virksomhet på oppdrag må styrkes.

870 Styringsteknologi som også kan brukes til kontroll og overvåking på arbeidsplassen
871 utfordrer personvernet. Det kan bidra til stress og uhelse. Det må sikres at nye teknologier
872 ikke brukes til å overvåke ansatte i strid med lov- og avtaleverk. Respekten for lov og
873 avtaleverk må styrkes for å sikre den enkelte arbeidstakers personlige integritet, og
874 tillitsvalgte reell medbestemmelse og informasjon. Det er også nødvendig med styrking av
875 regelverket på det psykososiale arbeidsmiljøet.

876 Arbeidstakernes ytringsfrihet må bli reell, slik at ansatte uten fare for sanksjoner kan ytre
877 seg om forhold på arbeidsplassen og faglige spørsmål som det er viktig for samfunnet å få
878 kunnskap om. Varslingsreglene må styrkes ved å opprette et varslingsombud.

879 **LO vil:**

- 880 • Styrke arbeidsmiljøloven og annet aktuelt lov- og forskriftsverk. Arbeidsmiljøloven skal
- 881 omfatte alle arbeidstakere, med mindre de er dekket av annet likeverdig lovverk.
- 882 • Videreutvikle IA-avtalen i samarbeid med myndighetene og arbeidslivets øvrige parter.
- 883 • Styrke kontrollatens ressurser og sanksjonsmuligheter.

884 **4.5 Arbeidstid**

885 Nye organisasjonsformer i arbeidslivet, ny teknologi og politiske beslutninger utfordrer
886 normalarbeidsdagen og arbeidstakernes medvirkning over egen arbeidstid og fritid.

887 Arbeidsmiljølovens logikk der mindre avvik fra loven kan avtales med arbeidstaker, større
888 avvik avtales med (lokale) tillitsvalgte, og omfattende avvik avtales med fagforeninger med
889 innstillingsrett må opprettholdes. Adgangen til gjennomsnittsberegning av arbeidstid skal
890 forbeholdes bedrifter som har tariffavtale med fagforeninger med innstillingsrett.

891 Fordi arbeidstidens lengde og organisering, når på døgnet den plasseres og kompensasjon
892 i lov og avtaleverk i stor grad styrer arbeidstakernes liv, er rett til medbestemmelse
893 avgjørende og må styrkes. Arbeidstidsordninger skal være slik at arbeidstakernes helse og
894 velferd sikres, og det blir mulig å stå i arbeid til pensjonsalder.

895 Åpnings- og arbeidstider som innebærer at ansatte må arbeide utenfor
896 normalarbeidsdagen må forutsette medvirkning for dem det gjelder. Arbeidsmiljølovens
897 bestemmelse om at søn- og nattarbeid kun er tillatt der arbeidets art gjør det nødvendig
898 må tolkes strengt. Varehandelen må omfattes av lovens vern mot natt- og søndagsarbeid.
899 Felles fridager for de fleste er bra for individet og for samfunnet som helhet. En fare ved å
900 gjøre søndagen til en alminnelig arbeidsdag er at det kan føre til økt behov for
901 godstransport og varelevering. Det vil igjen skape økte utslipp, færre vil kunne ha
902 overskudd og tid til å engasjere seg i familieliv og frivillighet, og resultatet generelt vil
903 kunne bli et arbeidsliv med økt press på den enkelte.

904 Arbeidstidsordninger, inklusive fleksible ordninger basert på teknologiske løsninger, skal
905 risikovurderes på lik linje med andre arbeidsmiljøfaktorer. Uheldige helseeffekter av lange
906 arbeidsdager, skift/turnusarbeid og nattarbeid er godt dokumentert, men vi trenger mer
907 forskning på langsiktige helseeffekter av komprimerte arbeidstidsordninger.

908 Arbeidstidsreformer vil kunne gi et mer inkluderende og likestilt arbeidsliv med flere hele
909 stillinger og større muligheter for flere til å stå i arbeid til oppnådd pensjonsalder. Det vil på
910 ulike måter være behov for arbeidstidsforkortelser framover. Det gjelder tid for å styrke
911 kompetansen, det gjelder reduksjon i daglig arbeidstid eller andre former for
912 arbeidstidsforkortelser. Hvor raskt og omfattende reduksjoner kan skje vil være avhengig
913 av hvor mye av veksten som ellers tas ut i investeringer, i kjøpekraftforbedringer eller
914 andre velferdsgoder. LO vil følge opp planen for hvordan man kan gå videre med
915 arbeidstidsreduksjoner, herunder 6 timers arbeidsdag/30 timers arbeidsuke.

916 Andelen deltidsarbeidende har over tid gått noe ned i norsk arbeidsliv, men fortsatt er det
917 mange arbeidstakere – hovedsakelig kvinner – som ikke får anledning til å arbeide heltid.
918 Deltidsarbeid svekker den enkeltes muligheter til å forsørge seg selv, både som yrkesaktiv
919 og den dagen man blir pensjonist. Det svekker også tilgangen på kompetent arbeidskraft i
920 en situasjon der behovet er stort.

921 Innen flere bransjer er det omfattende forsøk på å omgå regelverk om arbeidstid. Dette
922 gjøres blant annet gjennom urettmessig bruk av regelverket for ledende eller særlig
923 uavhengig stilling, eller ved inkludering av overtid i ordinær lønn i arbeidskontrakter. Slike
924 omgåelser av regelverket setter normalarbeidsdagen under press og motvirker
925 målsettingene om et arbeidsliv som gir like mye rom for hvile og fritid som for arbeidstid.

926 **LO vil:**

- 927 • Forsvare normalarbeidsdagen og styrke fagbevegelsens innflytelse på organiseringen av
928 arbeidstiden. Unntak fra arbeidstidsbestemmelsene skal som hovedregel avtales
929 mellom arbeidslivets parter.
- 930 • Sikre retten til hele, faste stillinger for alle arbeidstakere.
- 931 • Arbeide for at søndagen fortsatt skal være en annerledesdag.

932 **4.6 Likestilling og likelønn**

933 Selv om Norge har kommet langt i likestilling mellom kjønnene, er det fremdeles
934 systematiske forskjeller. LOs mål i likestillingsarbeidet er at kvinner og menn skal ha like
935 rettigheter og muligheter til utdanning, arbeid, inntekt, velferd og innflytelse. Heltidsjobb
936 og en selvstendig inntekt man kan leve av er avgjørende for kvinners likestilling.

937 Det vi har oppnådd innen likestilling, har ikke kommet av seg selv. Det er fortsatt viktig med
938 en aktiv likestillingspolitikk, en sterk likestillingslovgivning og et godt og effektivt
939 håndhevsingsapparat. Trepertssamarbeidet må brukes aktivt for å støtte opp under
940 arbeidsgivers ansvar for likestilling og til konkrete og aktive likestillingstiltak.

941 Kvinners lønnsutvikling sikres best gjennom sentrale forhandlinger. Treffsikkerheten på
942 virkemidler og tiltak for likelønn og lavlønn må bedres. Yrker og arbeid som vanligvis
943 utføres av kvinner har gjennomgående lavere lønnsnivå enn yrker og arbeid dominert av
944 menn. Likeverdig arbeid lønnes ulikt, selv om kravene til kompetanse, anstrengelse, ansvar
945 og arbeidsforhold er like høye. Aktivitets- og redegjøringsplikten (ARP) gir ny kunnskap for
946 å avdekke verdsettelsesdiskriminering. Aktivitets- og redegjøringsplikten må være
947 gjenstand for et systematisk partssamarbeid for å sikre at ubegrunnede forskjeller
948 avdekkes og rettes. For enkelte grupper er det i tillegg nødvendig at lønnsforskjellene
949 mellom privat og offentlig sektor utjevnes. Det kreves ulike virkemidler og tiltak. Vi trenger
950 en strategisk og systematisk likelønnsplan, og treffsikkerheten på virkemidler og tiltak må
951 bedres.

952 Kjønnssdeling i utdanningsvalg og arbeidsmarkedet er også en stor likestillingsutfordring.
953 En bedre kjønnsfordeling innenfor yrkesgrupper, bransjer og sektorer kan også bidra til
954 utjevning av lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. Kjønnssdelingen er særlig stor i
955 yrkesfagene, og her skjer ofte utdanningsvalget i ung alder. Det er behov for en aktiv
956 politikk for likestilte utdannings- og yrkesvalg. En slik politikk må også innebære å legge til
957 rette for likeverdige arbeidsforhold for begge kjønn og anstendig arbeidsliv for alle. En
958 satsning må forankres i trepartssamarbeidet og i de bransjene der utfordringene er størst.

959 Likestilling i arbeidslivet henger sammen med likestilling i familien. Det er behov for en
960 aktiv familiepolitikk som støtter opp under kvinners yrkesdeltakelse. Barnehagen, skolen
961 og andre offentlige tjenester må tilrettelegge for at foreldre til barn med spesielle behov
962 kan delta fullt ut i arbeidslivet. I tillegg er det behov for å forbedre permisjons- og
963 inntektssikringsordninger for foreldre som, grunnet særlige behov hos barna, må ta seg fri
964 fra arbeid ut over det som dagens ordning med omsorgspenger dekker.
965 Foreldrepengeordningen må sikre hver av foreldrene minst 40 prosent av permisjonstiden
966 og selvstendig opptjeningsrett.

967 Kontantstøtten bidrar til å svekke kvinners tilknytning til arbeidslivet og må avskaffes.

968 Kvinner er mer utsatt for seksuell trakassering, seksuelle overgrep og vold i nære
969 relasjoner enn menn. Det offentlige må ta ansvar for forebygging, hjelpetiltak, finansiering
970 og utbygging av flere krisesentre, og endring av praksis og holdninger innen politi og
971 rettsapparat. Vold, trusler og trakassering er et arbeidsmiljøproblem som særlig rammer
972 kvinner. Det er behov for å styrke arbeidet mot dette, både som en del av HMS-arbeidet og
973 arbeidsgivers aktivitets- og redegjøringsplikt (ARP).

974 Ratifisering av ILO-konvensjonen 190 om vold og trakassering i arbeidslivet kan bidra til et
975 tydeligere kjønnsperspektiv og arbeidstakere i en mer utsatt posisjon i arbeidet mot vold
976 og trakassering. Det er viktig å starte tidlig med holdningsskapende arbeid. Derfor må

977 seksualitet, kjønnsroller og likestilling være temaer både i barnehagen og i skolen.
978 Kvinnediskriminering må ses i sammenheng med diskriminering på andre grunnlag,
979 herunder etnisitet, funksjonsnedsettelse og seksuell orientering.

980 **LO vil:**

- 981 • Prioritere likelønn og lavlønsgrupper i tariffoppgjørene.
- 982 • Arbeide for en aktiv familie-, likestillings- og arbeidslivspolitik som styrker kvinners
983 posisjon i arbeidslivet.
- 984 • Støtte opp om og arbeide for tiltak som bedrer kjønnsbalansen i utdanning og
985 arbeidsliv.

986 **4.7 Kjønns- og seksualitetsmangfold**

987 For personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet kan åpenhet by på
988 utfordringer både i samfunnslivet og i arbeidshverdagen. Det er behov for ny forskning på
989 LHBTIQ+-personers situasjon i arbeidslivet.

990 Fagbevegelsens rolle er å fremme likestilling og ikke-diskriminering av LHBTIQ+-personer i
991 samfunns- og arbeidslivet. Alle arbeidsplasser må bli diskrimineringsfrie. Kjønns- og
992 seksualmangfold er en viktig del av det holdningsskapende og forebyggende arbeidet mot
993 diskriminering på arbeidsplassen.

994 **LO vil:**

- 995 • Arbeide mot diskriminering, stigmatisering, intoleranse, hatefulle ytringer og
996 hatkriminalitet i samfunnet og arbeidslivet.
- 997 • Arbeide for økt kunnskap i arbeidslivet om personer med ulike kjønns- og
998 seksualitetsuttrykk.
- 999 • At retten til å gi blod skal være lik for alle, uavhengig av seksuell orientering.

1000

1001 5. Å dele

1002 Det er etter hvert en bred internasjonal erkjennelse at de nordiske land har lyktes med å
1003 kombinere økonomisk effektivitet og rettferdig fordeling på en bedre måte enn andre land.
1004 Det er likevel tegn til at lønnsdannelse og inntektsfordeling i økende grad påvirkes av
1005 beslutninger fattet andre steder enn i lønnsforhandlinger og demokratiske organer.
1006 Globaliseringen gir oss inntektsmuligheter, nye opplevelser, ny kunnskap og rikere tilgang
1007 på teknologi, men betyr også en sterkere påvirkning av vår egen samfunnsforming og
1008 fordelingen av goder og byrder. Dette krever en sterkere prioritering av kampen mot
1009 ulikhet både her hjemme og internasjonalt. Økende flyt av arbeidskraft og tjenester kan
1010 bidra til å presse lønningene nedover.

1011 LOs mål er et samfunn der goder og byrder er rettferdig fordelt. Små økonomiske
1012 forskjeller bidrar til et bedre samfunn og økt tillit. Lønnsdannelsen, skattesystemet,
1013 kompetansepolitikken, overføringer og offentlig velferd er de viktigste mekanismene for å
1014 sikre utjevning. Fagbevegelsen må gjennom brede kollektive forhandlinger bidra til
1015 økonomisk styring. Der avtaleverket startet som redskap for den enkeltes levekår, er det
1016 organiserte arbeidslivet blitt nøkkelen til både verdiskaping, rettferdig fordeling og
1017 økonomisk stabilitet. Et velfungerende skattesystem er en forutsetning for velferdsstaten.

1018 5.1 Fordeling gjennom lønn

1019 Lønnsdannelsen er den viktigste fordelingsmekanismen, fordi den avgjør balansen mellom
1020 arbeid og kapital, sikrer inntekt og påvirker sysselsetting, arbeidsløshet, kompetanse og
1021 likestilling på en avgjørende måte. Lønn skal avtales mellom partene i tariffoppgjør i frie
1022 forhandlinger.

1023 En samordnet lønnsdannelse, der rammene for lønnsøkninger fastsettes gjennom sentrale
1024 oppgjør, er en forutsetning for at man kan sikre god fordeling mellom ulike
1025 lønnstakergrupper og gjør det mulig å bruke tariffoppgjørene til å gjennomføre eller
1026 understøtte sosiale reformer i samfunnet. Den koordineringen som skjer gjennom
1027 forhandlingene, legger også grunnlaget for å sikre at fremforhandlede rettigheter og goder
1028 kan gjøres gjeldende for overenskomster som har et svakere utgangspunkt for
1029 forhandlinger. Oppslutningen om en samordnet lønnsdannelse kan utfordres dersom
1030 topplederlønningene øker mer enn andre lønninger. Det er derfor avgjørende å sikre at
1031 lønnsveksten blant ledere ikke er høyere enn for andre grupper.

1032 Frontfagsmodellen ivaretar konkurranseutsatte næringer, gir rettferdig fordeling mellom
1033 yrkesgrupper, støtter opp under samfunnsøkonomien og bremser arbeidsledigheten.
1034 Frontfagsmodellen skal gi rammer for hele arbeidslivet, men ikke være til hinder for at det
1035 kan gis kompensasjon til grupper som systematisk og over tid har blitt hengende etter i
1036 lønnsutviklingen. En fortsatt samordnet lønnsdannelse er avhengig av at
1037 organisasjonsgraden opprettholdes. Økt fagforeningsfradrag er et viktig virkemiddel.

1038 LO vil:

- 1039 • Sikre arbeidstakernes del av verdiskapingen og gjenopprette balanser der skjevhet har
1040 oppstått over tid.
- 1041 • Videreføre og styrke frontfagsmodellen og en samordnet lønnsdannelse.
- 1042 • Prioritere lavlønnsgupper og likelønn i tariffoppgjørene.

1043 **5.2 Fordeling gjennom skatt**

1044 Et effektivt og omfordelende skattesystem er avgjørende både for å finansiere velferd og
1045 for en rimelig inntektsfordeling etter skatt. De som har mest, må betale mest. Skatt på
1046 formue er viktig for å bidra til utjamning og rettferdig fordeling.

1047 Skattesystemet må innrettes på en slik måte at man sikrer et bredt skattegrunnlag der alle
1048 bidrar til fellesskapet, samtidig som man forhindrer skatteflukt og skattetilpasninger.
1049 Selskaper som arbeider gjennom digitale medier eller plattformer må reguleres på en
1050 effektiv måte slik at også disse aktørene bidrar til velferdsstaten. Økt beskatning av
1051 finanssektoren vil både kunne bidra til å finansiere velferdsstaten og til bedre fungerende
1052 finansmarkeder. Skatteetaten må ha et godt utbygget kontrollapparat for å hindre
1053 skatteunndragelser og sikre statens skatteinngang.

1054 **LO vil:**

- 1055 • Arbeide for et skattesystem som bidrar til rettferdig fordeling mellom ulike grupper i
1056 samfunnet, som sikrer finansiering av velferdsstaten og gir gode rammevilkår for
1057 næringslivet.
- 1058 • Arbeide for økt finansiell gjennomsiktighet og mot skatteflukt, skatteparadiser,
1059 korrupsjon og skatteunndragelser.
- 1060 • Støtte opp om nasjonale og internasjonale initiativer for en sterkere beskatning av
1061 finanssektoren og innføring av skatt på finanstransaksjoner over landegrensene.

1062 **5.3 Fordeling gjennom overføringer og offentlig tjenesteyting**

1063 Overføringer gjennom velferdsstaten motvirker fattigdom, forsterker utjevningen mellom
1064 grupper i samfunnet og omfordeler fra de som har mye til de som har lite der utjevning
1065 gjennom lønnsystemet eller skattesystemet ikke strekker til. Det gjelder særlig for grupper
1066 som står utenfor arbeidsmarkedet, men også for yrkesaktive personer som er avhengig av
1067 økonomisk støtte. Trygder og andre støtteordninger må være utformet slik at det er mulig
1068 å leve gode liv også om man ikke er i stand til å arbeide. Nivået på overføringene må være
1069 tilstrekkelig til at det motvirker fattigdom, ikke minst blant barnefamilier.

1070 Universelle, fellesfinansierte og ikke-behovsprøvde velferdsordninger med liten eller ingen
1071 egenbetaling fra den enkelte er bærebjelker i den norske velferdsstaten, enten det dreier
1072 seg om helsetjenester, utdanning eller annen velferd. En slik innretning betyr mest for de
1073 som har minst, men universaliteten sikrer bred oppslutning om velferdsordningene i alle
1074 deler av befolkningen. Det er en viktig verdi i det norske samfunnet at alle, uavhengig av
1075 økonomi eller klassebakgrunn, har tilgang til de samme tjenestene og institusjonene. Dette
1076 styrker tilliten og solidariteten i befolkningen, og virker omfordelende mellom de som har
1077 mye og de som har lite.

1078 **LO vil:**

- 1079 • Styrke universelle, ikke-behovsprøvde ordninger som bærebjelker i den norske
1080 velferdsstaten.
- 1081 • At alle helsetjenester, herunder tannhelsetjenester, skal være gratis, eller kun med små
1082 egenandeler.
- 1083 • Opprettholde full lønn under sykdom.

1084 **6. Å ta vare på**

1085 For LO er det et grunnleggende mål at flest mulig av samfunnets medlemmer kan forsørge
1086 seg selv og sin familie gjennom eget arbeid. En inntekt å leve av sikrer den enkelte frihet til
1087 å ta egne valg, og gjør det mulig for alle å ta del i verdiskaping og finansiering av felles
1088 velferd. Et samfunn som baserer seg på lønnsarbeid og privat eiendomsrett må samtidig
1089 sikre livsopphold også for dem som selv ikke er i stand til å arbeide. Et viktig særtrekk ved
1090 den norske modellen er at fellesskapet trår til ved arbeidsledighet, sykdom og uførhet.
1091 Dette bidrar til et omstillingsdyktig næringsliv og trygghet for den enkelte.

1092 Gode offentlige velferdstjenester, godt folkehelsearbeid, gode læringsvilkår, forebyggende
1093 arbeid og god oppvekstpolitikk bidrar til frie og trygge mennesker, som igjen gir skaperkraft
1094 og produktivitet. Det er nær sammenheng mellom å skape, å dele og å ta vare på.
1095 Velferden må omfatte alle. De som av ulike grunner står utenfor arbeidslivet må sikres et
1096 verdig liv, enten det gjelder kortere eller lengre perioder.

1097 **6.1 En sterk velferdsstat**

1098 Norge trenger en sterk velferdsstat for å sikre rettferdig fordeling av verdiskapingen og
1099 gode velferdstjenester til hele befolkningen. Forutsetningen for dette er tilstrekkelige
1100 økonomiske rammer. Veksten i offentlig sektor bør minst være på nivå med veksten i privat
1101 sektor. Dette vil sikre stabilitet i offentlige fellesskapsordninger. Flere år med osthøvelkutt
1102 og underfinansiering under tidligere borgerlige regjeringer har ført til at ressursituasjonen
1103 i offentlig sektor er anstrengt. Det er derfor behov for økte ressurser, for at sektoren skal
1104 kunne oppfylle samfunnsoppdraget sitt på en god måte.

1105 Offentlig sektor skal være underlagt politisk styring med basis i faglighet og tillit til de
1106 ansatte, og reell medbestemmelse. Det er derfor behov for en tillitsreform i offentlig
1107 sektor. Dette vil føre til bedre kvalitet på offentlige tjenester enn dagens
1108 markedsstyringsprinsipper med detaljstyring og fragmentering av ansvar.

1109 **LO vil:**

- 1110 • Arbeide for et skattenivå og et skattegrunnlag som er i stand til å bære en godt
1111 fungerende velferdsstat.
- 1112 • Sikre det finansielle grunnlaget for velferdsstaten gjennom tiltak for å bekjempe svart
1113 arbeid, sosial dumping, arbeidslivskriminalitet, skatteunndragelser og korrupsjon.
- 1114 • Arbeide for at tillitsreformen i offentlig sektor gjennomføres, slik at de ansatte får tid og
1115 mulighet til å yte gode tjenester til alle innbyggere.

1116 **6.2 Velferd, ikke marked**

1117 Markedskreftene er et viktig redskap for produksjon og utveksling av varer og tjenester.
1118 Men markedskreftene har begrensninger. Offentlig tjenesteyting og trygdeordninger ble
1119 gradvis utviklet for å gi bedre kollektive løsninger, større trygghet og mer likhet enn det
1120 privat lønnsomhet og markedsmessige forsikringer kan gi.

1121 De felles velferdsordningene utfordres av en økende privat rikdom, som gjør at mange kan
1122 kjøpe seg bedre eller raskere tjenester i det private markedet enn det som det offentlige
1123 klarer å tilby. Dette undergraver ikke bare de universelle ordningene, men innebærer også
1124 en kamp om kompetent arbeidskraft og er en trussel mot arbeidstakernes rettigheter og

1125 pensjonsvilkår. Velferdsordningene må styrkes i takt med den øvrige velstandsutviklingen.
1126 Forventningene til det offentlige tilbudet, som for eksempel helsevesenet, øker med økt
1127 privat velstandsnivå. Det offentlige tilbudet må være så bra at det ikke er behov for å kjøpe
1128 et privat tilbud. LO vil arbeide for at spesialisthelsetjenesten kommer under sterkere
1129 demokratisk styring og reell folkevalgt kontroll. LO er imot privatisering og
1130 konkurranseutsetting av offentlige velferdstjenester. Regnskapsregler for privat sektor må
1131 ikke brukes i offentlig forvaltning og tjenesteyting.

1132 **LO vil:**

- 1133 • Arbeide for at velferdstjenester skal være fellesfinansierte og eies og drives av det
1134 offentlige.
- 1135 • Styrke velferdsordningene i takt med den øvrige velstandsutviklingen, for å begrense
1136 etterspørselen etter private løsninger.
- 1137 • Arbeide for å fjerne muligheter til å ta ut profitt på velferdstjenester og
1138 eiendomsvirksomhet knyttet til slike tjenester.

1139 **6.3 Trygder, pensjoner og sosialhjelp**

1140 Inntektsgivende arbeid og ei lønn å leve av er nøkkelen til livsopphold og selvrealisering. De
1141 aller fleste av oss går likevel gjennom livsfaser der vi er avhengige av offentlige ytelser.
1142 Disse ytelsene må utformes slik at de gir tilstrekkelig livsvarig inntektssikring og smidige
1143 ordninger mellom arbeid og trygd. Barnetrygden må økes og bevares som en universell
1144 ordning, reguleres jevnlig og holdes utenfor inntektsgrunnlaget ved utregning av
1145 sosialstønad.

1146 Alderspensjon fra folketrygden er, og skal være, det bærende elementet i det norske
1147 pensjonssystemet, men gode og kollektive ordninger som AFP og tjenestepensjoner er
1148 viktige tillegg. Et bredt organisert pensjonssystem må sikre muligheten for jobbskifter uten
1149 tap av pensjon, kostnadseffektiv forvaltning og premier og ytelser som er like uavhengig av
1150 kjønn. Tjenestepensjonsordningene må forbedres ved å heve minstesatsen. Uføres
1151 alderspensjon skal skjermes mot levealdersjustering, og opptjeningen av alderspensjon må
1152 skje til 67 år. Tak på samlet uføretrygd må fjernes, og barnetilleggene må videreføres og
1153 økes. Økonomisk sosialhjelp skal være et sikkerhetsnett der en ikke har andre rettigheter,
1154 og hvor målet er å bedre levekårene og bidra til likeverd og inkludering.

1155 Mange nordmenn sysselsetter seg i dag som freelancere eller selvstendig næringsdrivende,
1156 eventuelt i blanding med ordinært lønnsarbeid. Tilknytningen til arbeidslivet som
1157 freelancer eller selvstendig gir mindre grad av trygghet enn fast ansettelse, og det er viktig
1158 å styrke sikkerhetsnettet for denne gruppen, primært gjennom at de sikres ordinær
1159 ansettelse i virksomhetene.

1160 **LO vil:**

- 1161 • Arbeide for et fellesfinansiert og fellesskapsstyrt pensjons- og trygdesystem der
1162 mottakerne har kontroll over ytelse og forvaltning gjennom demokratiske organer eller
1163 gjennom tariffesting.
- 1164 • Arbeide for at samlet pensjon ved 67 års alder skal gi en inntektsdekning på minst to
1165 tredeler av lønn. Det må også gis reell mulighet for å kunne gå av tidligere for de som
1166 ikke kan stå i jobb til arbeidslivets slutt.
- 1167 • At statlige veiledende standarder for økonomiske ytelser skal sikre et anstendig og
1168 nødvendig livsopphold.

1169 **6.4 Bolig**

1170 Norge trenger en boligpolitikk som reduserer, og ikke øker de sosiale og geografiske
1171 forskjellene. Boligpolitikk ble tidligere brukt til å utjevne forskjeller i Norge, men er nå en
1172 sterk faktor for en ny og høy formuesulikhet. Denne vil også gå i arv: i dag er 70 prosent av
1173 privat formue i Norge bolig. Høye boligpriser i byene gjør at stadig flere unge og tilflyttere
1174 ikke har råd til å kjøpe bolig. I store deler av distriktene derimot, er boligprisene så lave at
1175 boligbygging har stoppet opp. Dette har skapt boligmangel, svekket mobilitet i
1176 arbeidsmarkedet og en sterk formuesulikhet mellom by og bygd.

1177 Boligpolitikken må bli en del av fordelings- og velferdspolitikken. Alle har rett til et sted å
1178 bo, og situasjonen på boligmarkedet for ungdom og andre i etableringsfasen krever
1179 gjeninnføring av en sosial boligpolitikk. Både stat og kommune må ta større ansvar for de
1180 unge som sliter med å komme inn på boligmarkedet. Leie-til-eie-ordninger må tas aktivt i
1181 bruk. Husbanken må bidra med en rimelig og stabil finansiering. Det må bygges flere
1182 studentboliger i regi av samskipnadene. Boliger må gjøres mindre attraktive som
1183 spekulasjonsobjekt.

1184 **LO vil:**

- 1185 • Arbeide for rettferdig skatt på høye formuer og boligverdier som bidrar til et mer
1186 balansert boligmarked.
- 1187 • Styrke muligheter til å bygge og drifte ikke-kommersielle utleieboliger, inkludert
1188 studentboliger.
- 1189 • Sikre Husbanken som viktig aktør i det boligpolitiske og boligsosiale arbeidet, samt
1190 stimulere boligbyggelag og andre utbyggere til å tilby etableringsløsninger for ungdom.

1191 **6.5 Trygghet i hverdagen**

1192 Trygghet for liv, helse og verdier er en bærebjelke i en demokratisk rettsstat, og avgjørende
1193 for å opprettholde den gjensidige tilliten som har preget samfunn i den nordiske modellen.
1194 Denne tryggheten utfordres av fare for, eller frykt for, krig eller krigslignende handlinger,
1195 terrorisme, kriminalitet, pandemier eller naturkatastrofer. Vi må ha bedre beredskap i
1196 møtet med klimakrisen, hvor ekstremvær skaper flom, skred, stormer og tørke. Det er
1197 derfor viktig å utvikle en totalberedskap som omfatter både risikoerkjennelse,
1198 sårbarhetsanalyse, samfunnsvern, herunder smittevern, og innbyggernes trygghet. Dette
1199 må alltid balansere opp imot hensynet til demokratiske rettigheter og retten til et privatliv.

1200 Samfunnssikkerhet og beredskap må forbedres gjennom klargjøring av ansvar,
1201 samordning og samarbeid mellom offentlige etater og andre virksomheter.
1202 Totalberedskapen krever en sterk offentlig sektor med kontroll over forsyning av
1203 nødvendige ressurser og kritisk infrastruktur, hvor trygghet og beredskap blir ilagt større
1204 vekt i vurderinger knyttet til hvilke oppgaver som skal løses av det offentlige eller av private
1205 aktører. Videre må det sikres at Norge har tilstrekkelig egenproduksjon av mat, medisiner,
1206 smittevernutstyr og medisinsk-teknisk utstyr.

1207 Alle barn må sikres gode og trygge oppvekstvilkår. Forebyggende barne- og
1208 ungdomsarbeid må lovfestes som et offentlig ansvar. Det kommunale barnevernet må
1209 styrkes ved å innføre veiledende bemanningsnormer, veiledning og systematisk
1210 kompetanseutvikling. LO mener at all praksis med fengsling av barn i ordinære fengsler for
1211 voksne må stoppes. De etablerte ungdomsenhetene må styrkes og overgangen fra barn i
1212 fengsel til voksenfengsel må bedres.

1213 Frykt for å bli utsatt for kriminalitet virker i seg selv begrensende på menneskers frihet.
1214 Målsettingen om lavest mulig kriminalitet må nås gjennom helhetlig prioritering av
1215 straffesaksjeden, fra forebyggende arbeid til etterforskning, domfellelse og
1216 straffegjennomføring. Politiets faktiske tilstedeværelse må styrkes også i distriktene. LO
1217 støtter ikke en generell bevæpning av politiet. Statlige etater og selskaper og regionale,
1218 kommunale og frivillige aktører som i fellesskap skal ivareta samfunnsberedskapen må
1219 styrkes og koordineres bedre på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

1220 Kriminalomsorgen må styrkes slik at målet om redusert tilbakefall til ny kriminalitet etter
1221 endt soning kan nås. LOs mål om et samfunn med høyt velferdsnivå og små forskjeller
1222 mellom folk vil bidra til redusert kriminalitet.

1223 **LO vil:**

- 1224 • Styrke beredskapsarbeidet og samhandlingen mellom offentlige etater.
- 1225 • Ruste opp fengsler, bygge flere kvinnefengsel, styrke soningens innhold i fengsel og
1226 friomsorg, styrke ettervernet og sikre bred og tverrfaglig kompetanse blant ansatte i
1227 kriminalomsorgen.
- 1228 • Arbeide for å få innført rett til fri med lønn for frivillige ved innsats i søk og
1229 redningsaksjoner.

1230 **6.6 Kamp mot høyreekstremisme**

1231 Kampen for ideen om likeverd har preget hele arbeiderbevegelsens historie, og utgjør
1232 kjernen i vårt samfunnsoppdrag. Arbeiderbevegelsens styrke har bidratt til at denne
1233 kampen har kommet langt i Norge. Den er like fullt utfordret av ekstreme holdninger og av
1234 ekstreme grupper som ikke deler våre verdier, men som heller mener at mennesker kan og
1235 skal rangeres etter kjønn, klasse, legning, tro eller etnisk bakgrunn. Vi står for det motsatte.
1236 Vi står for ideen om at alle mennesker har samme verdi. At de ikke kan rangeres, men at de
1237 kan organiseres og sammen få makt over egne liv.

1238 Hvordan vi som samfunn svarer på fremveksten av ekstreme krefter sier mye om oss selv.
1239 LOs svar er åpenhet og demokrati, men aldri naivitet. Det norske samfunnet, og ikke minst
1240 arbeiderbevegelsen selv, har smertelig erfart hvor farlig høyreekstremismen er, og hvilken
1241 skade den kan påføre oss. Det er, og vil i all overskuelig framtid være, behov for at
1242 myndighetene bruker betydelige ressurser på å følge med på ekstreme miljøer og å skaffe
1243 seg kompetanse på ekstremisme.

1244 Samtidig må arbeiderbevegelsen fortsette arbeidet for å styrke menneskeverdet og
1245 likeverdet, og for å bekjempe rasisme, fascisme og ekstremisme i Norge, i Europa og i
1246 resten av verden. Samfunnet, og ikke minst skolen, må bidra til økt kunnskap om
1247 ekstremisme.

1248 **LO vil:**

- 1249 • Styrke arbeiderbevegelsens grunnleggende verdier om likeverd, og støtte opp om AUFs
1250 arbeid på Utøya for å spre kunnskap om demokrati og ekstremisme.
- 1251 • Arbeide for at skoleelever og studenter får økt kunnskap om ekstremisme, rasisme og
1252 fascisme, og at flere ungdommer får tilgang til grunnleggende demokratiopplæring.
- 1253 • Styrke politiets og sosialtjenestenes evne til å forebygge og forhindre ekstremistisk
1254 terror og vold gjennom økte ressurser og økt kompetanse.

1255 **6.7 Innvandring, flyktninger og integrering**

1256 Innvandring gjør Norge til et mer mangfoldig land og er en berikelse for samfunnet. Dette
1257 forutsetter en aktiv integreringspolitikk, og at rasisme, fremmedfrykt og diskriminering
1258 bekjempes både i arbeidslivet og på andre samfunnsarenaer.

1259 Mennesker med minoritetsbakgrunn må vernes mot diskriminering i ansettelsesprosesser.
1260 Styrket språkopplæring, rask og rettferdig godkjenning av utdanning fra andre land,
1261 satsning på kompetanse og aktiv arbeidsmarkedspolitik er viktige elementer for å sikre
1262 god integrering og motvirke tendenser til sosial dumping og økte forskjeller. Det skal være
1263 mulig å kombinere språkopplæringen med arbeidspraksis. Det må særlig settes inn tiltak
1264 for å integrere innvandrerkvinner i arbeidslivet. Kommunenes ressurser til arbeidet med å
1265 bosette og integrere flyktninger må styrkes.

1266 Det er over 60 millioner flyktninger og internt fordrevne i verden. Norske myndigheter må
1267 bistå folk i nød internasjonalt og arbeide for økt trygghet under flukt. Norge må føre en
1268 verdig asyl- og flyktningpolitikk i tråd med rådene fra FNs høykommissær for flyktninger, og
1269 legge barnekonvensjonen til grunn for asylbarns opphold i landet. Asilmottak skal primært
1270 drives i offentlig regi eller i samarbeid med ideelle aktører. Retten til å søke om permanent
1271 oppholdstillatelse på selvstendig grunnlag må ikke begrenses av inntekt.

1272 **LO vil:**

- 1273 • Gå inn for at asylsøkere med kjent identitet og lovlig opphold i Norge får rett til
1274 arbeidstillatelse. Det samme gjelder ureturnerbare asylsøkere som har fått endelig
1275 avslag inntil retur er trygt.
- 1276 • At introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger gjøres mer arbeidsrettet, og at
1277 deltakerne får en plan for arbeidsrettet aktivitet og/eller utdanning allerede ved
1278 oppstart.
- 1279 • Arbeide for at enslige mindreårige asylsøkere opp til 18 år skal være barnevernets
1280 ansvar, og arbeidet med barna skal hjemles i barnevernloven.

1281 7. Å mestre internasjonaliseringen

1282 Det norske samfunnet kjennetegnes ved en åpen økonomi og sterk deltakelse på den
1283 internasjonale arena gjennom FN og andre internasjonale organer som fremmer fred,
1284 sikkerhet, menneskerettigheter, miljø og utvikling. Vi er et lite land, men en viktig
1285 internasjonal aktør. Det gir Norge store muligheter, et betydelig ansvar, og noen
1286 utfordringer.

1287 Jobbkvalitet, velferdstjenester og trygdeordninger er under press. Norsk og internasjonal
1288 fagbevegelse utfordres av globalisering med økt konkurranse, investeringer på tvers av
1289 landegrensene og endrede arbeidsmarkeder. Konflikter, krig, teknologisk utvikling,
1290 klimaendringer og økonomiske kriser har ført til omfattende tap av arbeidsplasser, sosial
1291 uro, og økt press mot fagbevegelsen og opparbeidede rettigheter.

1292 I vår globaliserte verden med stort fokus på økonomisk vekst skapes store og alvorlige
1293 økonomiske forskjeller. Det dominerende økonomiske systemet prioriterer fortjeneste for
1294 de få og skaper stor ulikhet i verden. Reduksjon av ulikhet er en grunnleggende
1295 forutsetning for at vi skal kunne ha et demokratisk og trygt verdenssamfunn. Skal vi nå FNs
1296 bærekraftsmål innen 2030 må ulikhet aktivt bekjempes og reduseres.

1297 7.1 FNs bærekraftsmål

1298 FNs bærekraftsmål, som ble vedtatt i 2015, ser miljø, økonomi og sosial utvikling i
1299 sammenheng, og peker ut retning for en bærekraftig utvikling globalt. 2030-agendaen, som
1300 bærekraftsmålene inngår i, består av 17 mål og 169 delmål, og gjelder alle land i verden og
1301 alle deler av samfunnet. Et sentralt prinsipp er at bærekraftsmålene omfatter alle
1302 mennesker, og at ingen skal utelates. FNs bærekraftsmål legger til grunn at det kreves en
1303 felles innsats fra myndigheter, sivilsamfunn, miljøorganisasjoner, privat sektor og
1304 akademia dersom man skal lykkes med å stanse klimaendringene, bekjempe ulikhet og
1305 utrydde fattigdom innen 2030.

1306 De fleste av de 17 målene har koblinger til arbeidslivet, men målene knyttet til anstendig
1307 arbeid, likestilling, klimaendringer og ulikhet er av særlig interesse for arbeidstakerne, og er
1308 prioriterte mål for LO. Trepårtssamarbeidet mellom arbeidsgiver- og
1309 arbeidstakerorganisasjonene og myndighetene har vært en bærebjelke i utviklingen av
1310 Norge, og bør være et sentralt partnerskap i arbeidet med bærekraftsmålene både
1311 nasjonalt og internasjonalt. For LO er det klart at det bare er gjennom anstendig arbeid til
1312 alle at vi kan nå de 17 målene innen 2030.

1313 Et hovedprinsipp i arbeidet med bærekraftsmålene er å tenke globalt, men handle lokalt.
1314 KS, NHO og LO har derfor gått sammen i et bredt nasjonalt partnerskap, Bærekraftsløftet,
1315 for å styrke partssamarbeidet regionalt og lokalt.

1316 LO vil:

- 1317 • Stimulere til bærekraftig verdiskapning med høy sysselsetting gjennom politisk
1318 påvirkning.
- 1319 • Styrke trepartssamarbeidet lokalt og regionalt for å sikre fart, kraft og kreativitet i den
1320 lokale gjennomføringen.

- 1321 • Gjennom Bærekraftsløftet bidra til å prioritere satsningsområder og legge til rette for
1322 gode løsninger gjennom samarbeid på tvers.

1323 **7.2 Demokratibyggning og anstendig arbeid**

1324 Fred, demokrati, sterke faglige organisasjoner og rettferdig fordeling er forutsetninger for
1325 økonomisk og sosial utvikling og bærekraftige samfunn. Faglige rettigheter som retten til
1326 organisering, kollektive forhandlinger, streikerett og ikke-diskriminering er grunnleggende
1327 menneskerettigheter. Fagbevegelsen over alt i verden er et viktig korrektiv til
1328 myndighetenes politikk. Sterke fagorganisasjoner er en sentral aktør i det sivile samfunn,
1329 og bidrar til en mer rettferdig fordeling av godene. Styrking av faglige rettigheter og forsvar
1330 for arbeidstakernes interesser er kjerneoppgavene i LOs internasjonale arbeid. ILOs
1331 agenda for et anstendig arbeidsliv legges til grunn for arbeidet, og målet er anstendig
1332 arbeid for alle (bærekraftsmål 8). LO skal evaluere og oppsummere norsk oppfølging av ILO
1333 konvensjoner implementert i Norge.

1334 LOs solidaritetsarbeid vil bidra til å bygge sterke, uavhengige og representative
1335 fagorganisasjoner med godt styresett preget av demokrati og åpenhet. Erfaringsutveksling
1336 på sentrale felt som forhandling, rekruttering, partssamarbeid, likestilling og involvering av
1337 ungdom øker sannsynligheten for at samarbeidsorganisasjonene våre klarer å øke antall
1338 medlemmer og representere alles behov på en effektiv måte.

1339 En grunnleggende forutsetning for økonomisk og sosial utvikling og bærekraftige samfunn
1340 er at næringslivet respekterer menneskerettighetene, herunder faglige rettigheter, følger
1341 internasjonale standarder, tar sterk avstand fra korrupsjon og tar hensyn til ytre miljø i sin
1342 virksomhet. Mange selskaper gjør dette allerede, men det er basert på frivillighet. Både
1343 nasjonalt og internasjonalt må bedrifter kunne holdes ansvarlige når de direkte eller
1344 indirekte bryter menneskerettighetene, slik at mennesker som får sine liv eller livsgrunnlag
1345 ødelagt skal bli hørt og få oppreisning.

1346 Mange migrantarbeidere lever under vanskelige kår. Mange opplever dårlige arbeids- og
1347 boforhold, rasisme og seksuell trakassering. Forsvar av migrantarbeidernes rettigheter er
1348 en viktig oppgave for fagbevegelsen.

1349 Norsk Folkehjelp er LOs humanitære solidaritetsorganisasjon. LOs forbund og lokale ledd
1350 er viktige aktører i gjennomføringen av solidaritetsarbeidet. Sammen må vi sikre at Norge
1351 ikke senker ambisjonsnivået i det internasjonale solidaritetsarbeidet og sørge for at det
1352 opprettholdes et høyt bistandsnivå som et bidrag til å redusere ulikhet i verden.

1353 **LO vil:**

- 1354 • Støtte byggingen av sterke, representative og demokratiske fagorganisasjoner
1355 internasjonalt, og bidra til at norske myndigheter følger opp ILOs strategi for et
1356 anstendig arbeidsliv, med særlig vekt på likestilling og kvinners rettigheter, samt
1357 oppbygging av kollektive forhandlinger.
- 1358 • Gjennom sitt internasjonale arbeid støtte arbeidet med å organisere arbeidstakere i
1359 uformell sektor, migrantarbeidere og andre sårbare grupper.
- 1360 • Arbeide for en menneskerettslov for arbeidslivet, der norske bedrifter med virksomhet i
1361 utlandet blir pålagt å følge OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper og FNs
1362 rettleidende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, inkludert å gjøre

1363 aktsomhetsvurderinger med hensyn til menneskerettigheter, korrupsjon og miljø, ha
1364 prosedyrer for oppreising og inneholde sanksjonsmuligheter for å sikre etterlevelse.

1365 **7.3 Forsvars- og sikkerhetspolitikk**

1366 LO ønsker et balansert nasjonalt forsvar med basis i hjemlige oppgaver, med allmenn
1367 verneplikt og et desentralisert og reelt landsdekkende heimevern. Inntaket av vernepliktige
1368 må defineres både av samfunnets og forsvarets behov, og det bør vurderes om
1369 verneplikten skal kunne avtjenes også i øvrige offentlige og frivillige
1370 beredskapsorganisasjoner.

1371 Norge skal ha en langsiktig forsvars- og sikkerhetspolitikk som bidrar til stabilitet og
1372 forutsigbarhet. Bruk av norske styrker i internasjonale operasjoner utenfor NATOs
1373 territorium må være folkerettslig forankret og ha FN-mandat. Forsvaret må bidra til
1374 samfunnets totalberedskap, og må ha nødvendig øving, trening og planverk for hendelser
1375 og ulykker sammen med andre offentlige etater og frivillige organisasjoner.

1376 Norge må legge vekt på samarbeid i Nordområdene og samtidig sikre en aktiv
1377 tilstedeværelse for kontroll og håndheving av norsk suverenitet. Dette skjer gjennom
1378 relevante bidrag fra alle forsvarsgrener, herunder Kystvakten, som spiller en viktig rolle
1379 som trygghetsskaper og som statens myndighetshåndhever i våre havområder. Det er
1380 viktig med en fortsatt god maritim overvåkning for både militære og sivile formål.

1381 Gjennom folk-til-folk-samarbeidet og et omfattende bilateralt samarbeid har Norge og
1382 Russland klart å løse viktige samfunnsmessige utfordringer på en måte som begge land har
1383 kommet godt ut av og det har knyttet mennesker på tvers av grenser og land sammen. Ny
1384 teknologi, klimaendringer, grensekryssende kriminalitet krever videreutvikling av
1385 beredskaps- og sikkerhetspolitikk og et sivilt-militært samarbeid.

1386 Norge utsettes daglig for trusler i det digitale rom. Det er en sikkerhetspolitisk utfordring
1387 når samfunnet blir stadig mer teknologiavhengig. Norge må styrke arbeidet med digital
1388 sikkerhet gjennom en bred samordning av innsatsen også på dette feltet. Forsvaret må ha
1389 en egen digital spisskompetanse som er rustet for å motstå trusler i det digitale rom.
1390 Forsvarets IKT-tjenester skal derfor ikke settes ut til private.

1391 Sikkerhets- og beredskapshensyn tilsier at Forsvaret selv må besitte nødvendig personell
1392 og kompetanse, og eigner seg dermed ikke for privatisering. Det er viktig for legitimiteten
1393 og tilliten til Forsvaret at det er underlagt demokratisk styring og kontroll. Det er samtidig
1394 viktig å sikre at Forsvaret kan opprettholde nødvendig vedlikeholdskompetanse i Norge,
1395 både som en integrert del av Forsvaret selv, og i form av samarbeidsavtaler med nasjonal
1396 forsvarsindustri.

1397 **LO vil:**

- 1398 • Arbeide for at Norge jobber for et internasjonalt forbud mot atomvåpen og avskaffelse
1399 av biologiske og kjemiske våpen, og signerer og ratifiserer det internasjonale forbudet
1400 mot atomvåpen.
- 1401 • Arbeide for et forutsigbart eksportregelverk for forsvarsmateriell og at det innenfor
1402 rammen av NATO utarbeides en felles norm for sluttbrukerdokumentasjon ved kjøp og
1403 salg av våpen.

- 1404 • At Forsvaret sikres tilstrekkelig finansiering for å nå målet om at forsvarsbudsjettet skal
1405 nærme seg to prosent av BNP.

1406 **7.4 Internasjonalt faglig samarbeid**

1407 LO vil ha et tettere nordisk samarbeid både politisk og faglig. LO samarbeider om og
1408 samordner det faglige engasjementet gjennom den Nordiske Faglige Samorganisasjonen
1409 (NFS). Norske myndigheter må bidra til at både norske og nordiske interesser i Europa
1410 styrkes gjennom et aktivt nordisk samarbeid.

1411 LO deltar i utformingen av faglig europapolitikk gjennom medlemskap i Den Europeiske
1412 Faglige Samorganisasjonen (DEFS). Deltagelse i DEFS er LOs viktigste kanal for innflytelse
1413 og påvirkning av utviklingen innenfor arbeid, sosial, utdanning, miljø og likestillingspolitikk i
1414 Europa og EU. LOs samarbeid med DEFS og Den internasjonale Faglige Samorganisasjonen
1415 (ITUC) skal prioriteres.

1416 Faglige og sosiale rettigheter er svakt utviklet i EUs nyeste medlemsland og de som
1417 eksisterer er under angrep. LO vil bidra til å styrke de faglige rettighetene og den sosiale
1418 dialogen i landene gjennom fondet for anstendig arbeid og trepartssamarbeid. EØS-fondet
1419 må videreføres i kommende EØS-finansieringsordninger.

1420 Europeiske samarbeidsutvalg (på engelsk EWC) er samarbeidsforum som har som formål å
1421 ivareta den sosiale dialogen i flernasjonale selskap. Gjennom etablering av EWC kan vi
1422 påvirke beslutninger som tas av flernasjonale selskaper, og som får betydning for ansatte
1423 og arbeidsliv i Norge og Europa.

1424 **LO vil:**

- 1425 • Arbeide for at faglige rettigheter i EU og Europa opprettholdes og videreutvikles.
- 1426 • Styrke samarbeidet med nordisk og europeisk fagbevegelse for å ivareta
1427 arbeidstakernes interesser i Europa og delta aktivt på de arenaer som gir fagbevegelsen
1428 innflytelse i europeiske spørsmål.
- 1429 • Bidra til å styrke de faglige rettighetene og den sosiale dialogen i de øst- og
1430 sentraleuropeiske landene gjennom fondet for anstendig arbeid og trepartssamarbeid.

